

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra

Paulinos Ambrasaitės
V kurso, civilinės ir verslo teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta
Intersection of Patent Law and Competition Law

Vadovas: prof. Dr. (HP) Vytautas Mizaras

Recenzentas: lekt. Marius Juonys

Vilnius

2022

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojami patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos koncepciniai pagrindai, šių dviejų teisės sistemų pagrindiniai tikslai ir priemonės bei problematika, susijusi su išimtinių teisinių naudojimusi ir konkurencijai prieštaraujančių susitarimų ar piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejais. Taip pat išskiriami skirtingi J. Schumpeterio ir K. Arrow požiūriai į analizuotinių problemų sprendimo būdus ir, atsižvelgus į jų privalumus bei trūkumus, pasiūlomas kitas galimas požiūris į patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtą.

Pagrindiniai žodžiai: patentų teisė, konkurencijos teisė, intelektinės nuosavybės teisė, ekonominis suderinamumas, išimtinės teisės.

This work analyses the conceptual framework of the intersection of patent law and competition law, as well as the main objectives and means of these legal systems, and issues related to the use of exclusive legal rights and anti-competitive agreements or abuses of a dominant position. The different approaches of J. Schumpeter and K. Arrow to the solutions of the problems analyzed are also distinguished and, taking into account their advantages and disadvantages, another possible approach to the intersection of patent law and competition law is proposed.

Keywords: patent law, competition law, intellectual property law, economic compatibility, exclusive right

TURINYS

IŽANGA	2
1. PATENTŲ TEISĖS IR KONKURENCIJOS TEISĖS APSAUGA IR SANKIRTA	8
1.1. Intelektinės nuosavybės teisės ir konkurencijos teisės apsaugos pagrindai	8
1.1.1. Intelektinė nuosavybė Lietuvos Respublikos Konstitucijoje	8
1.1.2. Sąžininga konkurencija kaip konstitucinė vertybė	10
1.1.3. Intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir vieninga rinka Europos Sąjungoje . 12	
1.2. Patentų teisės ir konkurencijos teisės sąveika	14
1.2.1. Bendri tikslai – skirtingos priemonės	14
1.2.2. Patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos problematika	16
1.3. Lyginamoji analizė	17
2. KONKURENCIJOS TEISĖS TAIKYMAS PATENTAMS	19
2.1. Susitarimai, prieštaraujantys SESV 101 ir KĮ 5 straipsniams	20
2.1.1. Licencijavimo susitarimai	20
2.1.2. Susitarimai dėl ginčų sprendimo	24
2.2. SESV 102 straipsnis ir patentų teisė	30
2.2.1. Atsisakymas licencijuoti	30
2.2.2. Standartiniai esminiai patentai ir standartizavimo susitarimai	32
2.2.2. Papildomos apsaugos liudijimai (PAL)	36
3. PATENTŲ TEISĖS IR KONKURENCIJOS TEISĖS SANKIRTOS SPRENDIMO BŪDAI IR TEORIJS	41
IŠVADOS	48
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	50
SANTRAUKA	58
SUMMARY	59

IŽANGA

Temos aktualumas. Šiandienos ekonomikoje pramoniniai gaminiai ir procesai yra vis labiau priklausomi nuo nematerialiojo turto, kuris yra saugomas intelektinės nuosavybės teisių, o tinkamas intelektinės nuosavybės valdymas tapo neatskiriama kiekvienos sėkmingos verslo strategijos dalimi (Komisijos komunikatas Europos parlamentui, 2020). Intensyvaus naudojimosi intelektinės nuosavybės teisėmis sektoriuose šiuo metu sukuriama beveik 45 proc. Europos BVP, todėl intelektinės nuosavybės teisė laikytina svarbiu veiksmu, leidžiančiu konkuruoti pasaulyje (Komisijos komunikatas Europos parlamentui, 2020).

Atitinkamai, patentų teisė, apsauganti investicijas į mokslinius tyrimus ir kitas kūrybines veiklas suteikdama išimtinės teises kūrėjams, įgauna vis didesnę svarbą bei platesnį vaidmenį ekonominėje veikloje ir, atitinkamai, konkurencingoje rinkoje. Vien Europos Sąjungoje (ES) 2010–2020 m. išduotų Europos patentų skaičius padidėjo nuo 58 000 iki 133 000 (Komisijos komunikatas Europos parlamentui, 2020; Patentų indeksas, 2021). Todėl nemažai Europos pramonės ekosistemų negalėtų klestėti, jei nebūtų veiksmingai saugoma intelektinė nuosavybė ir nebūtų veiksmingų prekybos nematerialiuoju turtu priemonių (Komisijos komunikatas Europos parlamentui, 2020).

Europos Bendrijos steigimo sutarties (EB sutartis) 2 str. nurodyta, jog Bendrijoje¹ siekiama skatinti darnią, subalansuotą ir tolygią ekonominės veiklos plėtrą, didelį konkurencingumą ir ekonominės veiklos rezultatų konvergenciją (Europos Bendrijos steigimo sutartis, 2002). Atitinkamai, siekiant įgyvendinti šiuos tikslus, reikalinga sistema, užtikrinanti, kad konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipoma (Europos Bendrijos steigimo sutartis, 2002).

Todėl laikytina, jog patentų teisė ir konkurencijos teisė siekia tų pačių tikslų – skatinti inovacijas, ekonomikos augimą ir vartotojų gerovę. Šios dvi teisės sistemos to siekia skirtingomis priemonėmis. Visgi, naujausioje užsienio doktrinoje bei teisinėse ir ekonominėse diskusijose (žr., pvz., Whish, Bailey, 2021, p. 810; Zevgolis, 2022, p. 21) patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta nebelaikoma konfliktu.

¹ Nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo 2009 m. gruodžio 1 d. Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo yra laikomos Europos Sąjungos teisiniu pagrindu. Lisabonos sutartis sujungė anksčiau egzistavusią Europos Bendriją, įsteigtą 1957 m. Romos sutartimis, ir ES, įsteigtą 1993 metais Maastrichto sutartimi, bei taip suformavo vienybę Europos Sąjungą (Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos informacija. Prieiga per internetą: <https://urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/lietuva-europos-sajungoje/kaip-veikia-europos-sajunga/europos-sajungos-sutartys>). Todėl sąvoka “Bendrija” atitinka “Europos Sąjungos” sąvoką ir prasnę.

Tačiau praktikoje pasitaiko atvejų, kada patento savininkas, strategiškai naudodamasis savo išimtinėmis teisėmis, pažeidžia konkurencijos įstatymuose numatytus reikalavimus. Dar daugiau – tam tikrais atvejais patentų savininkai yra įpareigojami tam tikromis sąlygomis suteikti prieigą prie patentuoto išradimo. Pavyzdžiui, Huawei byloje pripažinta, jog su standartu susieto patento savininkas turi laikytis tam tikrų sąlygų, skirtų interesų pusiausvyrai užtikrinti (Huawei Technologies Co. Ltd. [ESTT], Nr. C-170/13). Generics (UK) Ltd. byloje nurodyta, jog tam tikrais atvejais susitarimai dėl taikaus ginčų sprendimo tarp patento savininko ir įtariamų pažeidėjų gali pažeisti konkurenciją ir reikšti piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18). Lundbeck byloje nurodyta, jog susitarimai su generinių vaistų gamintojais dėl patekimo į rinką atidėjimo už finansinę kompensaciją yra ribojantys konkurenciją (Lundbeck Ltd. [ESTT], Nr. T-472/13). Taip pat 2021 m. kovo 4 d. Europos Komisija (**Komisija**) paskelbė, jog pradeda tyrimą dėl įmonės elgesio, susijusio su atskirų patentų paraiškų pateikimu ir atrankiniu panaikinimu, kuris reiškia iki šiol nenagrinėtus antikonkurencinius veiksmus patentų srityje (Europos Komisijos 2021 m. kovo 4 d. pranešimas spaudai).

Be kita ko, prieš kiek daugiau nei metus buvo pasiūlyta netaikyti Sutarties dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba (**TRIPS**) patentams suteikiamos apsaugos, siekiant užtikrinti, jog pandemijos metu išimtinės patentų turėtojų teisės netaptų kliūtimi skubiai, visuotinai ir pigiai prieigai prie sveikatos produktų. Daugiau nei 100 šalių pritaria tokiai iniciatyvai teigdamos, jog tai padės išgelbėti gyvybes. Tačiau ES yra tarp tų Pasaulio prekybos organizacijos (**PPO**) narių, kurios dar nepalaikė šio siūlymo. Vieningo sutarimo dėl patentų apsaugos panaikinimo pandemijos akivaizdoje nėra ir tarp skirtingų ES valstybių (Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 2021 m. gruodžio 9 d. pranešimas). Todėl akivaizdu, jog klausimai, susiję su patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta, yra itin aktualūs.

Tokiose patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos situacijose išryškėja šių teisės sistemų skirtingos priemonės bendriems tikslams pasiekti. Konkurencijos teisei, siekiant skatinti inovacijas per atviros rinkos prizmę, o patentų teisei – per išimtinių teisių suteikimą išradėjams, neišvengiamai kyla šių teisės sistemų suderinamumo klausimas. Užsienio doktrinoje ne retai yra pabrėžiama, jog konkurencijos teisės intervencija į intelektinės nuosavybės teises mažina kūrėjų ir išradėjų iniciatyvą kurti (žr., pvz., Nicita, Corda, 2019, p. 54 – 55). Todėl susidaro paradoksali situacija – konkurencijos teisė, siekdama skatinti

inovacijas ir darydama intervenciją į intelektinės nuosavybės teisių naudojimą, tuo pačiu gali mažinti išradėjų iniciatyvą kurti.

Atitinkamai kyla šia dienai aktualus probleminis klausimas dėl šių teisės sistemų suderinamumo taip, jog būtų skatinamos inovacijos, ekonominė pažanga bei vartotojų gerovė, tačiau tuo pačiu pernelyg griežtai nebūtų ribojama konkurencija ir išimtinės intelektinės nuosavybės teisės.

Nors nagrinėjamų klausimų kontekste Lietuvos teismų praktika nėra gausi, o doktrina, nagrinėjanti konkrečiai patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtą, nėra išplėtotą, tačiau tai nereiškia, jog tema nėra aktuali. Patentų teisė yra reguliuojama nacionaliniais įstatymais, o jų įgyvendinimui gali būti taikomos ES konkurencijos teisės taisyklės bei praktika, todėl nagrinėjama problematika aktuali ir Lietuvoje. Atsižvelgiant į tai, manoma, kad šiame magistro darbe iškelti probleminiai aspektai bei jų sprendimų paieška gali būti pagrindas praktikai ir tolimesnei doktrinai Lietuvoje vystytis.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra išanalizuoti prielaidas, problematiką, susijusią su patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta antikonkurencinių susitarimų, piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, licencijavimo ir nesąžiningo naudojimosi patentų teisės reguliacinėmis patentavimo procedūromis atvejais ir pasiūlyti galimus sprendimų būdus, susijusius su patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta.

Darbo uždaviniai. Magistro darbo tikslui įgyvendinti yra tikslinga išspręsti šiuos uždavinius:

- 1) išanalizuoti intelektinės nuosavybės teisės ir konkurencijos teisės apsaugos pagrindus Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo kontekste;
- 2) nustatius patentų teisės ir konkurencijos teisės tikslus ir tikslams įgyvendinti pasitelkiamas priemones, išnagrinėti šių teisės sistemų tarpusavio sąveiką;
- 3) nustatyti, kaip patentų teisės ir konkurencijos teisė sąveikauja sprendžiant pagrindines konkurencijos problemas, susijusias su antikonkurenciniais susitarimais ir dominuojančios padėties pažeidimais;
- 4) išskirti ir įvertinti konkrečius atvejus, kaip netinkamas naudojimas patentų teisės reguliacinėmis procedūromis kelia antikonkurencines problemas;

- 5) išanalizavus minėtus aspektus ir skirtingus požiūrius į patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos problemų sprendimų būdus, pateikti alternatyvius galimus interesų pusiausvyros derinimo būdus ir priemones.

Objektas. Darbo objektą lemia analizuojamai temai atskleisti išsikeltas tikslas bei uždaviniai. Darbo objektas – patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos keliami problematika. Atsižvelgiant į tai, magistro darbą sudaro trys struktūrinės dalys.

Pirmojoje dalyje pirmiausia yra tiriami klausimai, susiję su patentų teisės ir konkurencijos teisės apsaugos Lietuvos Respublikos ir ES koncepciniais pagrindais. Tuomet analizuojama, ką šios teisės sistemos turi bendro, kada atsiranda šių dviejų teisės sistemų sandūra bei kokias ekonomines ir teisine problemas tai gali sukelti. Lyginamuoju aspektu yra pateikiamas vyraujantis požiūris į patentų teisės ir konkurencijos teisės sąveiką kitose jurisdikcijose, tokiose kaip Japonija, JAV.

Antrojoje magistro darbo dalyje skiriamas dėmesys konkrečioms problemoms, susijusioms su patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta. Atitinkamai, glaudžiai analizuojama, kaip šios dvi teisės sistemos tarpusavyje sąveikauja nagrinėjamose konkrečiose situacijose. Lyginamuoju aspektu yra pateikiama praktika, kaip atskiros problemos sprendžiamos Jungtinėse Amerikos Valstijose. Pažymėtina, jog autorės pasirinkimu darbe apsiribojama antikoncepcinių susitarimų, piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, licencijavimo, standartinių esminių patentų ir nesąžiningo naudojimosi patentų teisės reguliacinėmis patentavimo procedūromis atvejais. Šiame darbe nėra analizuojama patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta koncentracijų kontekste.

Trečiojoje darbo dalyje vertinamos pagrindinės J. Schumpeterio ir K. Arrow idėjos dėl galimo patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos problematikos sprendimo būdo. Išskyrus vyraujančių požiūrių privalumus ir trūkumus, siekiama pasiūlyti alternatyvų galimą sprendimo būdą.

Tyrimo metodai: Išsikeltiems tikslams ir uždaviniams pasiekti, pasitelkiami šie tyrimo metodai:

- 1) lingvistinis metodas – naudojamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos, kitų teisės aktų nuostatų ir specialiosios literatūros šaltinių turiniui aiškinti per jų lingvistines formuluotes, taip siekiant atskleisti fundamentalius patentų teisės ir konkurencijos

teisės sankirtos pagrindus, problematiką ir galimus šios sankirtos sprendimo būdus;

- 2) sisteminės analizės metodas – naudojamas analizuojant dėl patentų teisės ir konkurencijos teisės kolizijos kylančias konceptualias problemas šių dviejų sistemų tikslų ir jiems pasiekti pasitelktų priemonių įgyvendinimo atžvilgiu. Šis metodas svarbus užsibrėžtiems darbo tikslams pasiekti bei skirtingų požiūrių į analizuojamą sankirtą išskyrimui ir vertinimui;
- 3) lyginamasis metodas – nėra pagrindinis, tačiau atskirais atvejais pasitelkiamas lyginant Europos Sąjungos reguliavimą ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) praktiką patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos atvejais su Jungtinėse Amerikos Valstijose vyraujančia praktika ir požiūriu. Šis metodas padeda išskirti skirtingus požiūrius ir pasitelktas priemones patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos problematikai spręsti;
- 4) istorinis metodas – naudojamas patentų teisės apsaugos ir konkurencijos teisės suteikiamos apsaugos koncepcijos formavimuisi nagrinėti ir galimoms ateities perspektyvoms įvertinti. Šis metodas taip pat naudojamas analizuojant ESTT praktiką taikant konkurencijos teisės taisykles išimtinių intelektinės nuosavybės teisių naudojimosi atvejais. Tai ypatingai atsiskleidžia nagrinėjant atsisakymo licencijuoti atvejus, kai, pavyzdžiui, *Microsoft*² byloje buvo nurodyta, jog naujo gaminio atsiradimas, kaip numatyta ankstesnėse *Magill*³ ir *IMS Health*⁴ bylose, negali būti vieninteliu parametru, nustatančiu, ar atsisakymas licencijuoti intelektinės nuosavybės teises yra galintis pakenkti vartotojams SESV 102 str. prasme.

Darbo originalumas. Magistro darbe nagrinėjamos konkrečios problemos, kylančios tarp patentų teisės suteikiamų išimtinių teisių išradėjams ir konkurencijos teisės ginamos atviros rinkos koncepcijos. Autorės žiniomis, Lietuvos doktrinos kontekste ši tema nėra atskirai nagrinėta.

Panašia tema nagrinėjant intelektinės nuosavybės teisių ir konkurencijos teisių sankirtą 2021 m. paskelbta Mykolo Romerio universiteto P. Grendelio publikacija tema „ES

² Microsoft Corp. [ESTT], Nr. T-201/04, [2007-09-17]. ECLI:EU:T:2007:289

³ Magill [ET], Nr. C-241/91 P ir Nr. 242/91 P.) ECLI:EU:C:1995:98

⁴ IMS Health [ET], Nr. C-481/01, 48-49 p.) ECLI:EU:C:2002:223

konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises problemas“. Taip pat parašytas ir 2016 m. Vilniaus universitete apgintas K. Vaičekausko magistro darbas tema „Intelektinės nuosavybės teisių ir konkurencijos teisės kolizija: išimtinių transliavimo licencijų problematika“. Lyginant šių autorių darbus su šiuo magistro darbu, skiriasi darbų tikslas, keliamų uždavinių apimtis ir analizei pasitelkiami šaltiniai. Atitinkamai, tai lemia skirtingą darbo apimtį, objektus ir išvadas.

Svarbiausi šaltiniai. Atsižvelgiant į darbo temą, išsikeltus uždavinius ir analizės struktūrą, kaip pagrindiniai teisės aktai išskirtini Lietuvos Respublikos Konstitucija, Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo bei TRIPS, kurių nuostatos nagrinėjamos siekiant atskleisti patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos pagrindus. Analizuojant atskirus probleminius atvejus, daugiausiai remiamasi R. Whish, D. Bailey⁵, H. Stakheyeva⁶, P. Grendelio⁷ moksliniais straipsniais ir monografijomis, Europos Komisijos (EK) parengtais *soft law* šaltiniais. Taip pat didelę reikšmę atliekant analizę ir formuojant pozicijas atskirais atvejais turėjo ESTT sprendimai bylose *Consten*⁸, *Generics Ltd.*⁹, *Lundbeck*¹⁰, *Huawei v. ZTE*¹¹.

⁵ Whish, R. ir Bailey D. (2021). *Competition Law*. Tenth Edition. Oxford: Oxford University Press.

⁶ Stakheyeva, H. (2022). *Intellectual Property and Competition Law: Understanding the Interplay*. Iš: Bharadwaj A., Devaiah V.H., Gupta I. (eds.) (2022). *Multi-dimensional Approached Towards New Technology. Insights on Innovation, Patents and Competition* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-1232-8>

⁷ Grendelis, P. (2021). ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teises problemas. *Jurisprudencija*, 2021, 28(1), p. 114-132 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/6615>

⁸ *Établissements Consten S.à.R.L. ir Grundig-Verkaufs-GmbH* [ET], sujungtos bylos Nr. 56 ir 58-64, [1966-07-13]. ECLI:EU:C: 1966:41

⁹ *Generics (UK) Ltd et al.* [ESTT], Nr. C-307/18 [2020-01-30]. ECLI:EU:C:2020:52.

¹⁰ *H. Lundbeck A/S, Lundbeck Ltd.* [ESTT], Nr. C-591/16 P [2021-03-25]. ECLI:EU:C:2021:243.

¹¹ *Huawei Technologies Co. Ltd.* [ESTT], Nr. C-170/13 [2015-07-16]. ECLI:EU:C:2015:477.

1. PATENTŲ TEISĖS IR KONKURENCIJOS TEISĖS APSAUGA IR SANKIRTA

Viena iš priežasčių, kuri nulėmė konflikto tarp patentų teisės ir konkurencijos teisės atsiradimą, yra nuosavybės teisėms būdingo išimtinio ir absoliutaus teisių pobūdžio suteikimas intelektualės nuosavybės teisėms. Atitinkamai, pirmiausia svarbu išanalizuoti, kokią apsaugą intelektualės nuosavybės teisėms ir konkurencijos teisei suteikia Lietuvos Respublikos Konstitucija.

Antra, kadangi Lietuvos Respublika yra ES dalis, svarbu išsiaiškinti, koks požiūris į intelektualės nuosavybės teisės ir konkurencijos teisės sankirtą vyrauja ES. Atitinkamai, nesant vieningos patentų sistemos¹², svarbu išskirti, kaip tai koreliuoja su vieningos Vidaus rinkos koncepcija. Iš esmės šis analizės taškas yra svarbus tam, jog būtų galima detaliau išskirti šių teisės sistemų sankirtos keliamą problematiką.

Galiausiai, lyginamuoju aspektu aktualu nagrinėti, kaip šių teisės sistemų santykis yra / nėra reguliuojamas skirtingose pasaulio valstybėse.

Paminėtina, jog analizuojant patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtą, nagrinėjant atskirus fundamentalius klausimus bus kalbama apie intelektinę nuosavybę apskritai, nes nagrinėjami teisės aktai, teismų praktika ar doktrina nebūtinai nurodo konkrečiai patentų teisę, tačiau tam tikri išaiškinimai yra būdingi intelektualės nuosavybės teisėms apskritai. Patentų teisė – viena iš pramoninės nuosavybės teisės sričių, o pastaroji – intelektualės nuosavybės teisės sudedamoji dalis, todėl pateikti išaiškinimai taikomi ir patentų teisei.

1.1. Intelektinės nuosavybės teisės ir konkurencijos teisės apsaugos pagrindai

1.1.1. Intelektinė nuosavybė Lietuvos Respublikos Konstitucijoje

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (**Konstitucija**) 23 str. yra įtvirtinta nuosavybės teisių apsauga. Šiame straipsnyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumas įpareigoja kitus asmenis nepažeisti savininko teisių, o valstybę – saugoti ir ginti nuosavybės teises. Remiantis Lietuvos

¹² 2012 m. Europos Sąjungos šalys ir Europos Parlamentas susitarė dėl patentų teisės aktų paketo – teisėkūros iniciatyvos, kuri sudaro pagrindą sukurti vieningą Europos Sąjungos patentų sistemą. Vienas iš teisės aktų – reglamentas, kuriuo sukuriama bendro galiojimo Europos patentas. Išdavus Europos patentą, bus suteikiama vieninga apsauga prisijungusiose prie sistemos Europos Sąjungos valstybėse. 2022 m. sausio 19 d. įsigaliojo Susitarimas dėl Bendro patentų teismo, todėl tikimasi, jog vieninga Europos patentų sistema įsigalios dar iki šių metų pabaigos.

Respublikos Konstitucinio Teismo (**Konstitucinis Teismas**) jurisprudencija, Konstitucijos 23 str. įtvirtinti nuosavybės neliečiamumas ir apsauga reiškia ir tai, kad savininkas turi teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo nuosavybės teisių, o valstybė turi pareigą ginti ir saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsینimosi į ją, o reikalavimai užtikrinti nuosavybės neliečiamumą ir jos apsaugą visa apimtimi taikytini ir ginant intelektinės nuosavybės teises (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas).

Paminėtina, jog nuosavybės teisė nėra absoliuti. Teisės normomis reguliuojamų nuosavybės santykių subjektai paprastai turi ne tik tam tikras teises, bet ir atitinkamas pareigas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas). Įgyvendindamas savo teises¹³ ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992).

Visgi, visiškai tapatinti nuosavybės ir intelektinės nuosavybės teises nebūtų teisinga dėl konceptualių šių teisės sistemų skirtumų. Pamatinis visas intelektinės nuosavybės teises (taigi, ir patentų teises) vienijantis požymis yra nematerialus (dvasinis, tik protu suvokiamas) šių teisių objektas¹⁴ (Birštonas *et al.*, 2010, p. 20), kuris yra ypatingai susijęs su suteikiamomis išimtinėmis teisėmis.

Visgi, tarp, viena, asmens teisių ir laisvių ir, antra, visuomenės interesų neretai kyla konfliktų, o kartais atsiranda ir prieštaravimų, tad demokratinėje visuomenėje tokie prieštaravimai sprendžiami derinant skirtingus interesus ir siekiant nepažeisti jų pusiausvyros, o vienas iš interesų derinimo būdų yra asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo ribojimas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas).

Atitinkamai, Konstitucijos 46 str. 3 d. numatyta, kad valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei. Todėl kai asmuo, realizuodamas nuosavybės teises, dalyvauja ūkinėje veikloje, jis tampa vienu iš ūkinių santykių specialių subjektų, jam gali būti taikomi specialūs įstatymų nustatyti apribojimai ir reikalavimai (Lietuvos Respublikos

¹³ Nuosavybės teisės turinį sudaro teisė valdyti turtą, juo naudotis ir disponuoti (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Ketvirtoji knyga, 2000). Analogiškai, intelektinės nuosavybės teisės suteikia išimtinės teises kūrėjui valdyti, naudotis ir disponuoti intelektinės veiklos materialiuoju rezultatu. Atitinkamai, šiuo materialumo aspektu intelektinės nuosavybės teisės yra panašios į daiktinės nuosavybės teises.

¹⁴ Be kita ko, intelektinės nuosavybės teisės apsaugą bei gynybą numato Konstitucijos 42 str. 3 d., kurioje yra numatyta, jog dvasinius ir materialinius autoriaus susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas. Taigi, dvasinis (protinis) intelektinės nuosavybės teisės pobūdis ir atskirumas matyti ir pačioje Konstitucijoje.

Konstitucinio Teismo 1994 m. kovo 31 d. nutarimas), kaip, pavyzdžiui, reikalavimas laikytis sąžiningos konkurencijos principų.

1.1.2. Sąžininga konkurencija kaip konstitucinė vertybė

Sąžininga konkurencija visuotinai pripažįstama kaip viena didžiausių demokratinės visuomenės vertybių (Pajarskas, 2014, p. 20). Konstitucijos 46 str. 1 d. numatyta, jog Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva. Ūkinės veiklos laisvė yra suprantama kaip sutarčių laisvė, sąžiningos konkurencijos laisvė bei ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas). Kaip matyti, sąžiningos konkurencijos laisvė yra laikytina viena iš ūkinės veiklos laisvės sudedamųjų dalių, taigi ir Konstitucine vertybe.

Tai svarbu, nes sąžiningos konkurencijos apsaugos samprata suponuoja tokį ūkinės veiklos reguliavimą, kai ūkio subjektai, laisvai veikdami rinkoje, varžosi vieni su kitais lygiais teisiniais pagrindais ir, nepriklausydami vieni nuo kitų, savarankiškai priima sprendimus (Kūris, 2005, p. 63). Atitinkamai, sąžiningos konkurencijos tikslu valstybė teisinėmis priemonėmis (Konkurencijos įstatymu) draudžia antikonkurencinius susitarimus, piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, konkurenciją ribojančią rinkos koncentraciją, nesąžiningos konkurencijos veiksmus (Pajarskas, 2014, p. 27 - 28).

Be kita ko, minėtos asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos negalima atsieti nuo minėtos privačios nuosavybės teisės (Kūris, 2005, p. 59). Asmens konstitucinė teisė į nuosavybę yra esminė asmens ūkinės laisvės įgyvendinimo sąlyga; ribojant asmens teisę į nuosavybę ribojama ir asmens ūkinės veiklos laisvė (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas). Taigi, privati nuosavybė, kaip ir sąžininga konkurencija, laikytina viena iš ūkinės veiklos laisvės dalių.

Problema ta, jog ūkinės veiklos laisvė (kaip ir nuosavybės teisė) nėra absoliuti, asmuo ja naudojasi laikydamasis tam tikrų privalomų reikalavimų, apribojimų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas). Kita vertus, pagal Konstituciją valstybė negali neribotai kištis į asmens ūkinę veiklą, todėl nustatoma apribojimais neleistina paneigti esminių ūkinės veiklos laisvės nuostatų, tokių kaip ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas

ar sąžininga konkurencija (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas).

Konstitucija kaip vientisas aktas nurodo, kad reguliuojant ūkinę veiklą, būtina derinti asmens ir visuomenės interesus (Pajarskas, 2014, p. 23), o pagrindinis būdas užtikrinti asmens ir visuomenės interesų derinimą yra sąžiningos konkurencijos apsauga (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas). Todėl darytina išvada, jog asmens ūkinės veiklos laisvė (o kartu ir nuosavybės teisė) gali būti ribojama tais atvejais, kuomet yra reikalinga saugoti sąžiningą konkurenciją.

Taigi, apibendrinus galima teigti, jog Konstitucija pripažįsta tam tikrą galimybę riboti nuosavybės teises, atitinkamai – ir intelektinės nuosavybės teises. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją riboti konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą galima, jeigu yra laikomasi tam tikrų sąlygų¹⁵.

Nors galimų ribojimų sąlygos šiame darbe atskirai analizuojamos nebus, tačiau atsikreiptinas dėmesys, jog minėtais ribojimais turi būti laikomasi esminės nuostatos, kad apribojimais negalima pažeisti ribojamos teisės esmės (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas): Atitinkamai, minėta, jog intelektinės nuosavybės teisės esmė yra pats nematerialusis objektas, kurį sudaro asmens įdėtos pastangos, laikas, intelektinė (protinė, dvasinė) veikla kuriant atitinkamą materialųjį objektą¹⁶. Todėl siekiant apdovanoti išradėją už tai, pagrindinis patento tikslas – užtikrinti patento savininko išimtinės teises naudoti, gaminti, parduoti tiesiogiai ar suteikiant licencijas bei, be kita ko, prieštarauti dėl šių išimtinių teisių pažeidimo (Generalinės advokatės nuomonė byloje Nr. C-170/13, p. 277, ft. 34).

¹⁵ Pagal Konstituciją riboti konstitucines žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: (i) tai daroma įstatymu; (ii) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; (iii) ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; (iv) yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas).

¹⁶ Paminėtina, jog intelektinės nuosavybės teisių apsauga gali būti grindžiama atskiromis teorijomis. Pavyzdžiui, doktrinoje išskiriamos utilitarinės, darbo, asmenybės ir kitos kritinės intelektinės nuosavybės teorijos (Birštonas *et al*, 2010, p. 24-32). Manytina, jog šiame darbe labiausiai atsispindi šiuolaikinė intelektinės nuosavybės utilitarizmo teorija, paremta J. Benthamo teiginiu, jog nesant teisinės apsaugos, išradėjas būtų išstumtas iš rinkos konkurento, kuris, nepatirdamas investicijų, galėtų pasinaudoti išradimu ir įgyti kainos pranašumą (Birštonas *et al*, 2010, p. 26). Tačiau neatmestina, jog atskirose darbo vietose gali išryškėti ir kitų teorijų bruožų, nes praktikoje skirtingų teorijų argumentai persipina ir vienas kitą papildo (Birštonas *et al*, 2010, p. 25).

Tad atitinkamai kyla klausimas, ar tam tikrais atvejais, remiantis sąžiningos konkurencijos vertybe ir taikant ribojimus išimtinėms teisėms materialiojo intelektinės nuosavybės teisės objekto atžvilgiu, nėra pamiršamas pamatinis nematerialusis intelektinės nuosavybės teisės apsaugos objektas, tiesiogiai susijęs su bendru patentų teisės ir konkurencijos teisės tikslu – inovacijų skatinimu.

Konstitucijoje įtvirtintas intelektinės nuosavybės gynimas iš esmės atitinka tarptautinės teisės sampratą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas). Atitinkamai, toliau šiuo klausimu yra aktualu nagrinėti ES reguliavimą, teismų praktiką ir požiūrį į konkurencijos teisės taikymą intelektinės nuosavybės teisėms.

1.1.3. Intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir vieninga rinka Europos Sąjungoje

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 345 str.¹⁷ yra nurodyta, jog ES sutartys jokia būdu nepažeidžia valstybių narių normų, reglamentuojančių nuosavybės teisės sistemą. Tai reiškia, jog ji suprantama kaip apimanti visas teises, sudarančias valstybių narių konstitucijų garantuotą nuosavybės turinį (Mizaras, 2009, p. 573), o, minėta, Lietuvos Respublikos Konstitucija, gindama daiktinės nuosavybės teises, gina ir intelektinę nuosavybę.

Be kita ko, *IMS Health* byloje teismas pripažino ne tik visuomeninį daiktinės nuosavybės teisės apsaugos interesą, bet ir intelektinės nuosavybės teisių apsaugos interesą SESV 345 str. kontekste (*IMS Health [ESTT]*, Nr. C-481/01). Tai patvirtina, jog į nuosavybės teisės sąvoka patenka ir intelektinės, o kartu ir pramoninės, nuosavybės teisių apsauga.

SESV laisvas prekių judėjimas yra įvardintas kaip viena iš ES vidaus rinkos pagrindinių vertybių (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, 2012). EB Sutarties 30 str. nustato išimtį, pagrįstą pramoninės ir komercinės nuosavybės apsauga, kuria gali būti pateisinamos valstybių narių laisvo prekių judėjimo apribojimo taisyklės (Mizaras, 2009, p. 582). Atitinkamai, kyla klausimas, kaip suderinti nacionalinį patentų teisės pobūdį (t.y. teritorialumą) ir laisvą prekių judėjimą bei vieningą ES vidaus rinką.

¹⁷ 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusia Lisabonos sutartimi Europos Sąjungos sutartis ir Europos Bendrijos sutartis buvo sujungtos. Todėl kai kurios Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatos atspindi Europos Bendrijos sutarties nuostatas. Atitinkamai, SESV 345 str. atitinka Europos Bendrijos sutarties 295 str.

Paminėtina, jog ES šiuo metu nėra vieningos patentų sistemos¹⁸. Išties, siekiant apsaugoti išradimą ES lygmeniu, yra galimybė registruoti Europos patentą. Pagal Europos patentų konvenciją¹⁹, kiekvienoje valstybėje išduotas Europos patentas galioja pagal tuos pačius reikalavimus, kaip ir tos valstybės išduotas nacionalinis patentas (Europos patentų konvencija, 2001). Atitinkamai, Europos patentas, kaip galingas vienas patentas visose valstybėse negalioja: jis išsiskaido į nacionalinius patentus (Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo, 1994; Lietuvos Respublikos patentų įstatymas, 1994). Todėl tam pačiam išradimui skirtingose valstybėse taikoma tų valstybių nacionalinė teisė ir yra būdingas teritorialumas.

Šiam klausimui išspręsti buvo išskirtos teisių įgyvendinimo, specifinio intelektinės nuosavybės teisių dalyko ir teisių išnaudojimo koncepcijos (Mizaras, 2009, p. 583). Jos taip pat padeda spręsti klausimą dėl intelektinės nuosavybės teisių naudojimo draudžiant paralelinį importą, kuris gali prieštarauti ir konkurencijos teisės taisyklėms.

EB sutarties 30 str. numatytas apribojimas aiškintinas tokia apimti, kiek tai reikalinga valstybių narių nustatytoms intelektinės nuosavybės teisėms, kurios sudaro specifinį šių teisių dalyką, išsaugoti (Mizaras, 2009, p. 582). Atitinkamai, patentų teisės dalyku yra laikytina išradėjo galimybė išimtinai naudoti sukurtą produktą, suteikiant jam tam tikras laikinas monopolines teises produkto atžvilgiu, taip pat teisė pirmą kartą pateikti išradimą į rinką (Merck & Co. Inc. [ET], Nr. 187/80). Todėl aktuali platinimo teisės išnaudojimo taisyklė, kuria remiantis, valstybės narės įstatymais saugomų intelektinės nuosavybės teisių turėtojas, siekdamas kaip nors riboti prekybą, negali remtis nacionaliniu (teritoriniu) patento teisių pobūdžiu, jei jis pats ar jo sutikimu patentuotas produktas buvo išleistas į Bendrijos rinką (Musik-Vertrieb membran GmbH [ET], sujungtos bylos Nr. 55/80 ir Nr. 57/80). Taigi, šios priemonės yra tarpusavyje susiję.

Taip pat tam, jog dėl nacionalinio patentų pobūdžio nebūtų dirbtinai suskaldyta ES vieninga rinka, ESTT byloje *Consten-Grunding* suformavo intelektinės nuosavybės teisių egzistavimo ir įgyvendinimo doktriną. Remiantis šia doktrina, ES teisės aktai nereguliuoja intelektinės

¹⁸ Minėta, 2022 m. sausio 19 d. įsigaliojo Susitarimas dėl Bendro patentų teismo, todėl tikimasi, jog vieninga Europos patentų sistema įsigalios dar iki šių metų pabaigos.

¹⁹ Paminėtina, jog Europos patentų konvencija nėra Europos Sąjungos teisės aktas.

nuosavybės teisės nuostatų reglamentavimo valstybėse narėse, tačiau gali reguliuoti jų įgyvendinimą (Établissements Consten S.à.R.L.[ET], sujungtos bylos Nr. 56 ir 58-64).

Pagal Lietuvos Respublikos patentų įstatymo (**Patentų įstatymas**) 35 str. 1 – 2 d., patentų savininkas turi išimtinės teises drausti kitiems asmenims be jo leidimo gaminti, naudoti, siūlyti parduoti, parduoti, importuoti ar eksportuoti tą gaminį (Lietuvos Respublikos patentų įstatymas, 1994). Tačiau, nors ES teisė nereguliuoja nacionalinių teisės aktų suteikiamų intelektinės nuosavybės teisės teisių, tačiau gali turėti įtakos šių teisių įgyvendinimui. Atitinkamai, SESV 345 str. nepateisina konkurenciją ribojančių susitarimų sudarymo ar piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rinkoje. Todėl patentų savininkai, naudodamiesi nacionalinės teisės suteikiama apsauga, turi paisyti imperatyvių ES teisės nuostatų.

Taigi, darytina išvada, jog nors patentų apsaugai taikoma kiekvienos valstybės nacionalinė teisė, kuri lemia šios apsaugos teritorialumą, visgi, naudojimuisi suteikiamomis išimtinėmis teisėmis įtaką daro ES teisė, tarp jų – ir ES konkurencijos teisės taisyklės.

Pažymėtina, jog šiuo metu Lietuvoje teismų praktika, susijusi su patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta, nėra išplėta. Tačiau Lietuva yra ES valstybė ir ES teisės normos yra sudedamoji Lietuvos teisinės sistemos dalis (Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, 2004). Atsižvelgiant į tai, toliau darbe nagrinėjama problematika yra aktuali taikant ir Lietuvos teisę.

1.2. Patentų teisės ir konkurencijos teisės sąveika

1.2.1. Bendri tikslai – skirtingos priemonės

Kaip žinia, patentų teisės objektas yra išradimas (Birštonas *et al.*, 2010, p. 385). TRIPS sutarties 27 str. 1 d. nurodyta, jog patentuojami visokie visų technologijos sričių išradimai, produktai ar procesai tik jeigu jie yra nauji, išradimo lygio ir gali būti pritaikomi pramonei. Panaši nuostata yra įtvirtinta ir Patentų įstatymo 4 str.

Patentų savininkui yra suteikiamos išimtinės teisės į patentuotą išradimą. Todėl tik jis gali nuspręsti, kaip bus naudojamas išduotu patentu saugomas išradimas, nustatyti šio išradimo komercinę vertę, suteikti teisę kitiems asmenims naudoti išradimą sutartomis sąlygomis, įkeisti

savo teises arba šias teises perduoti (perleisti) kitiems asmenims (Birštonas *et al.*, 2010, p. 437).

Galima teigti, jog patentų sistemos kūrimo ideologija buvo sukurta siekiant abiem pusėms naudingos situacijos: išradėjams – padidinti jų gerovę, suteikiant galimybę pasinaudoti savo išimtinėmis teisėmis išradimo atžvilgiu, susigrąžinti tyrimų išlaidas ir gauti pelną už įdėtas pastangas, visuomenei – suteikiant galimybę gauti naudos iš naujų išradimų, nepažeidžiant išradėjo teisių (Gubby, 2020). Todėl laikytina, jog patentų teisės suteikiama apsauga tenkina ne tik privačius išradėjo interesus, tačiau veikia ir visuomenės interesų naudai.

Visgi manytina, jog patentų teisės suteikiama išimtinumo apsauga išradimui pats savaime nėra atlygis. Patentai iš esmės suteikia teisių turėtojui galimybę gauti ekonominį atlygį iš rinkos komercializuojant savo išradimą (Bakhoun, 2022, p. 279), t.y. jį pateikiant į rinką. Tai patvirtina ir Patentų įstatyme įtvirtintas pritaikomumo kriterijus, reiškiantis galimybę išradimą pagaminti ar panaudoti pramonėje, žemės ūkyje, sveikatos apsaugos ar kitose srityse (Lietuvos Respublikos patentų įstatymas, 1994).

Todėl inovacijų vystymasis bei sėkmingas naujų technologijų ir produktų komercializavimas yra glaudžiai susijęs su rinkų, kuriose jie parduodami, konkurencingumu. Daugeliu atvejų rinkos sąlygos lemia, ar nauja technologija yra ar bus sėkminga (Bakhoun, 2022, p. 279). Todėl manytina, jog konkurencingos rinkos kūrimas ir egzistavimas yra būtina sąlyga patentų savininkams gauti ekonominį atlygį už įdėtas pastangas į patį išradimą.

Atitinkamai, konkurencijos teisė yra orientuota į konkurencingų ir atvirų rinkų palaikymą, kuriose būtent konkurencija tarp išradėjų sukuria paskatą diegti naujoves (Dumont, Holmes, 2002, p. 151). Be kita ko, kadangi kiti ūkio subjektai siekia veikti pelningai konkurencingoje rinkoje ir privalo nepažeisti patento savininko išimtinių teisių, išimtinėmis išradėjų teisėmis jie taip pat yra skatinami kurti inovacijas ar tobulinti rinkoje jau esančius produktus. Taip suteikiama ekonominė nauda ne tik pačiam patento savininkui ar visuomenei, tačiau skatinama ir konkurencija.

Darytina išvada, jog patentų teisė tiesiogiai skatina inovacijas suteikdama išimtinės teises kūrėjams, o konkurencijos teisė priešingai – siekdama palaikyti atviras rinkas. Kadangi išimtinės teisės suteikia galimybę eliminuoti visus kitus asmenis iš sukurtų inovacijų naudojimo, dėl to atitinkamomis aplinkybėmis gali atsirasti nesutapimas su konkurencijos

teisės atviros rinkos priemone inovacijoms skatinti (Mizaras, 2009, p. 603). Atitinkamai, kyla konfliktas tarp patentų teisės ir konkurencijos teisės pasirinktų priemonių bendriems tikslams pasiekti.

1.2.2. Patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos problematika

Kadangi intelektinės nuosavybės teisės srityje pagrindinis dėmesys skiriamas išimtinių teisių apsaugai kaip paskatai diegti naujoves ateityje (dinaminė konkurencija), o konkurencijos teisėje pabrėžiama naujovių sklaida užtikrinant prieigą prie jų dabartyje (statinė konkurencija) (Lianos, 2017, p. 153), akivaizdu, jog šių teisės sistemų bendri tikslai įgyvendinami skirtingomis priemonėmis ir lemia skirtingus rezultatus. Visgi, kaip yra nurodžiusi Komisija, tai, kad intelektinės nuosavybės teisės aktais suteikiamos išimtinės naudojimo teisės, nereiškia, kad intelektinės nuosavybės teisėms nėra taikomos konkurencijos teisės normos (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, p. 7).

J. Almunia²⁰ teigė, jog intelektinės nuosavybės apsauga ir konkurencija yra pagrindiniai inovacijų ir augimo varikliai (Europos Komisijos 2014 m. balandžio 29 d. pranešimas spaudai). M. Vestager²¹, tarsi papildydama J. Almunia išsakytą nuomonę, yra nurodžiusi, jog konkurencijos įstatymas gali papildyti intelektinės nuosavybės teises tais atvejais, kai intelektinės nuosavybės teisės įgyvendinimas gali būti netinkamas vartotojų gerovės skatinimui (Europos Komisijos 2015 m. rugsėjo 11 d. pranešimas spaudai iš Whish, Bailey, 2021, p. 810). Išties tai atitinka EB sutarties 3 str. 1 d. g punkto tikslą – užtikrinti, jog konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipoma.

Todėl tam tikra prasme konkurencijos teisę galima laikyti antrąja intelektinės nuosavybės teisių reguliavimo pakopa (Grendelis, 2021, p. 118), kuri vykdoma pasitelkiant konkurencijos teisės taisykles. Tai lemia, jog intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo atžvilgiu yra taikomas ekonominio poveikio vertinimo testas susitarimų ar piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejais (Grendelis, 2021, p. 118).

²⁰ J. Almunia yra buvęs Europos Komisijos vicepirmininkas ir už konkurenciją atsakingas Europos Komisijos narys.

²¹ M. Vestager yra dabartinė Europos Komisijos vicepirmininkė ir už konkurenciją atsakinga Europos Komisijos narė.

Visgi, siekiant kompromiso tarp trumpuoju laikotarpiu išaugusios konkurencijos pranašumų ir tolimesnių ilgalaikių inovacijos naudos, kurią lemia išimtinių teisių apsauga, kyla klausimas, koku mastu ir apimti konkurencijos teisė gali kištis į intelektinės nuosavybės teises (OECD, 2019(a), p. 8). Tad atitinkamai svarstyti, ar tam tikrais atvejais, remiantis sąžiningos konkurencijos vertybe, nėra pamiršamas pamatinis nematerialusis intelektinės nuosavybės teisės apsaugos objektas, kurio pagrindu suteiktos išimtinės teisės skatina inovacijas ilgalaikėje perspektyvoje.

1.3. Lyginamoji analizė

Anksčiau intelektinė nuosavybė ir konkurencijos teisė buvo suvokiamos kaip prieštaringos teisės sritys. Tai paaiškinama minėtu išimtiniu intelektinės nuosavybės teisių pobūdžiu. Daugelio valstybių nacionaliniuose konkurencijos įstatymuose nėra numatytų specialių nuostatų, susijusių su intelektinės nuosavybės ar patentų atvejais. Visgi, kai kuriose valstybėse specialios išimtys yra numatytos.

Pavyzdžiui, Japonijos antimonopolinio įstatymo 21 straipsnyje yra numatyta, jog šio įstatymo nuostatos netaikomos tokiems veiksams, kurie pripažįstami teisių įgyvendinimu pagal Japonijos patentų įstatymą (Max Planck, 2013, p. 49). Kita vertus, analizuojant Japonijos intelektinės nuosavybės gaires, iš esmės nurodoma, jog intelektinės nuosavybės teisės ir konkurencijos teisės aktai išties siekia vienas kitą papildančių tikslų, o tai leidžia taikyti konkurencijos teisę suteikiamoms išimtinėms teisėms, todėl Japonijos antimonopolinio įstatymo 21 straipsnis neapriboja konkurencijos teisės taikymo srities intelektinės nuosavybės teisėms (Max Planck, 2013, p. 50).

JAV patentų teisė sukuria monopolį, o Šermano aktas monopolį draudžia. Todėl sprendžiant šią sankirtą, siekiama maksimalaus balanso ir yra taikomas protingumo taisyklės kriterijus²². Pavyzdžiui, pagal šią taisyklę yra analizuojama didžioji dauguma licencijavimo susitarimų, o analizuojant atsižvelgiama į tai, ar apribojimas gali turėti antikonkurencinį poveikį, ir jei taip, ar apribojimas yra pagrįstai būtinas norint pasiekti konkurenciją skatinančios naudos, kuri nusveria antikonkurencinį poveikį (OECD, 2019(b), p. 8). Kita vertus, tam tikri horizontalieji

²² *Angl. rule of reason.*

susitarimai, apimantys, tarkime, akivaizdų kainų nustatymą ar rinkos pasidalinimą tarp konkurentų, yra laikomi *per se* neteisėtais (OECD, 2019(b), p. 4).

Išties yra nemažai jurisdikcijų, kurios nenumato jokių išimčių ar nuostatų, susijusių su konkurencijos įstatymų taikymu intelektinės nuosavybės teisėms. Tokiose valstybėse šis santykis ir galimos intervencijos ribos aiškinamos per teismų praktiką arba priežiūros institucijų nustatytas gaires, kada konkurencijos teisės intervencija į intelektinės nuosavybės teises yra galima (Max Planck, 2013, p. 66).

Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra įtvirtinta nuostatų dėl galimo šio konflikto sprendimo būdo, o ir teismų praktika nėra išplėtotą. Atitinkamai, kadangi Lietuva yra ES sudedamoji dalis, itin aktuali tampa Komisijos ir ES teismų praktikos požiūris į šį konfliktą.

ES technologijų perdavimo susitarimams gairėse (**Gairės**) yra perteikta patentų teisės ir konkurencijos teisės suderinamumo²³ teorija nurodant, jog tai, kad intelektinės nuosavybės teisės aktais suteikiamos išimtinės naudojimo teisės, nereiškia, kad intelektinės nuosavybės teisėms nėra taikomos konkurencijos teisės normos (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, p. 7).

Atitinkamai, darytina išvada, jog iš esmės šiandien aktualus klausimas ne tai, ar apskritai konkurencijos teisės nuostatos gali būti taikomos intelektinės nuosavybės teisės įgyvendinimui, o kaip ir koku mastu tai galima daryti siekiant suderinti tiek konkurencijos, tiek intelektinės nuosavybės tikslus.

²³ Ši suderinamumo teorima pirmą kartą buvo aprašyta 1995 m. JAV intelektinės nuosavybės licencijavimo gairėse ir iš esmės yra atspindėta Europos Sąjungos technologijų perdavimo susitarimo gairėse (Max Planck, 2013, p. 37).

2. KONKURENCIJOS TEISĖS TAIKYMAS PATENTAMS

Vienas iš ES tikslų – vieninga rinka ir efektyvus jos veikimas. Todėl SESV 3 str. 1 d. b punkte yra nurodyta, jog ES turi išimtinę kompetenciją dėl vidaus rinkos veikimui būtinų konkurencijos taisyklių nustatymo. Pagrindinės nuostatos, susijusios su ūkio subjektų elgesiu ir sąžiningos konkurencijos užtikrinimu, yra įtvirtintos SESV 101²⁴ ir SESV 102²⁵ straipsniuose.

Daugelis suvaržymų, kurie pagal įvairias ES teises priemones kvalifikuojami kaip antikonkurenciniai, pvz., draudimai nustatyti kainas, nėra specifiniai intelektinės nuosavybės teisės atžvilgiu ir yra taikomi vienodai²⁶, todėl veiksams, susijusiems su patentų teisės suteikiamomis išimtinėmis teisėmis, taip pat taikomi SESV 101 ir 102 straipsniai.

Visgi, siekiant išlaikyti išimtinių teisių turėtojų paskatas diegti naujoves ir tikslą skatinti inovacijas, tam yra numatytos specialios ES konkurencijos taisyklės. Tam pagrindinis ES teisės aktas 2014 m. kovo 21 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 316/2014²⁷ dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 str. 3 d. taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms, kuris turi būti analizuojamas kartu su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo technologijų perdavimo susitarimams gairėmis²⁸.

Siekiant atskleisti pagrindines problemines situacijas, susijusias su patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta, pirmoje šio darbo skyriaus dalyje analizuojami pažeidimai, susiję su SESV 101 str. nuostatomis. Konkrečiai išskiriami licenciniai susitarimai, susiję su

²⁴ Pagal SESV 101 str. 1 d., kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami įmonių susitarimai, asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurie gali riboti konkurenciją pagal tikslą arba pagal poveikį. SESV 101 str. 3 d. yra numatyta, jog šio str. 1 d. gali būti netaikoma tokiems susitarimams ar veiksams, kurie padeda tobulinti gamybą ar skatina technikos / ekonomikos pažangą, kartu sudarydami sąlygas vartotojams sąžiningai dalytis gaunama nauda.

²⁵ Pagal SESV 102 str., kaip nesuderinamas su vidaus rinka yra draudžiamas piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi rinkoje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą.

²⁶ Tai, kad intelektinės nuosavybės teisės aktais suteikiamos išimtinės naudojimo teisės, nereiškia, kad intelektinės nuosavybės teisėms nėra taikomos konkurencijos teisės normos (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 7 punktas).

²⁷ 2014 m. kovo 21 d. Komisijos Reglamentas (ES) Nr. 316/2014 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 str. 3 d. taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms.

²⁸ Be kita ko, atitinkamų susitarimų rūšims, priklausomai nuo konkrečios situacijos, taip pat gali būti aktualūs (i) 2010 m. gruodžio 14 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1217/2010 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 str. 3 d. taikymo tam tikrų rūšių mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimams; (ii) Komisijos komunikatas dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 str. taikymo horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams gairės Nr. 2011/C 11/01; (iii) 2010 m. balandžio 22 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 330/2010 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 str. 3 d. taikymo vertikalųjų susitarimų ir suderintų veiksmų rūšims.

teritoriniais apribojimais, taip pat paskutiniu metu ESTT daug dėmesio sulaukę mokėjimo už vėlavimą susitarimai.

Antroje dalyje išskiriami piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejai, dėmesį sutelkiant ties standartiniais esminiais patentais ir papildomos apsaugos liudijimais.

2.1. Susitarimai, prieštaraujantys SESV 101 ir KĮ 5 straipsniams

2.1.1. Licencijavimo susitarimai

Patento turėtojas gali nuspręsti, užuot gaminęs patentuotas prekes ar pats taikęs patentuotą procesą, suteikti kitam ūkio subjektui tai daryti leidžiančią licenciją²⁹ (Whish, Bailey, 2021, p. 810). Laikoma, jog licencijavimu prisidedama prie konkurencijos skatinimo, kadangi licencijavimu skatinama technologijų sklaida ir licencijos išdavėjas bei licencijos gavėjas (-ai) skatinami diegti naujoves (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 9 p.), pasinaudodami patento objektu.

Pagal intelektinės nuosavybės teisės ir konkurencijos teisės suderinamumo teoriją, išimtinis intelektinės nuosavybės teisės pobūdis, užkertantis kelią konkurentui imituoti patentuotą objektą, skatina dinaminę konkurenciją (Max Plank, 2013, p. 38). T.y. net jei patento turėtojas nustato tų pačių technologijų konkurencijos³⁰ (*intra-brand* konkurencijos) apribojimus, juos greičiausiai kompensuos konkurencijos tarp įmonių, naudojančių konkuruojančias technologijas, skatinimas³¹ (*inter-brand konkurencija*) (Whish, Bailey, 2021, p. 811). Todėl žvelgiant iš konkurencijos teisės perspektyvos, tikimasi, kad konkurenciją skatinantis dinaminis poveikis yra didesnis už antikonglomeracinį poveikį (Max Plank, 2013, p. 38).

²⁹ Lietuvos Respublikos patentų įstatymo 35 str. yra įtvirtintos patento savininko teisės. Kaip išimtinės teisės yra įvardintos patento savininko teisės drausti kitiems asmenims be jo leidimo gaminti, naudoti, siūlyti parduoti, parduoti, importuoti ar eksportuoti gaminį tiek patento objekto kaip gaminio atžvilgiu (Patentų įstatymo 35 str. 1 d.), tiek patento objekto kaip gamybos būdo atžvilgiu, tiksliau – patentuotu gamybos būdu gauto gaminio atžvilgiu. Iš esmės šios nuostatos atspindi TRIPS susitarimo 28 str. įtvirtintas patento savininko išimtinės teises.

³⁰ T.y. įmonių, naudojančių tas pačias technologijas, konkurencijai (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 11 p.) (angl. *intra – brand competition*). Iš esmės tai konkurencija tarp skirtingų platintojų, kurie platina konkretaus gamintojo prekę.

³¹ T.y. įmonių, naudojančių skirtingas technologijas, konkurencijai (angl. *inter-brand competition*). Tai konkurencija tarp skirtingais prekių ženklais pažymėtų skirtingų gamintojų pakeičiamų prekių.

2.1.1.1. Teritoriniai apribojimai

Nors Gairėse laikomasi ganėtinai palankaus požiūrio licencijavimo susitarimų atžvilgiu ir jiems vertinti pagal SESV 101 str. taikomi lankstūs analizės principai (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 9 p.), visgi, svarbu nepamiršti ir ES vieningos rinkos tikslo.

Nors bendriausia prasme apribojimai, susiję su teritoriniu išskirtinumu, laikomi nepažeidžiančiais SESV 101 str. 1 d. (Lianos, 2017, p. 53), visgi, *Consten ir Grunding* byloje ESTT konstatavo, kad intelektinės nuosavybės teisių naudojimas gali prisidėti prie konkurencijos teisės pažeidimo, kai platintojas turi galimybę naudotis absoliučia teritorine apsauga jam skirtoje teritorijoje (Whish, Bailey, 2021, p. 814).

Atsižvelgiant į tai, *Nungesser* byloje³² buvo išskirti du atvejai:

- (i) atviros išimtinės licencijos, kai licencijos suteikiamas išimtumus yra susijęs tik su sutartiniais santykiais tarp išimtinių teisių savininko ir licencijos gavėjo, kai licencijos davėjas įsipareigoja nesuteikti kitų licencijų tretiesiems asmenims ir pats nekonkuruoti su licencijos gavėju atitinkamoje teritorijoje; ir
- (ii) uždaros išimtinės licencijos, kai licencija suteikiama absoliuti teritorijos apsauga, o sutarties šalys, atsižvelgdamos į produktus ir atitinkamą teritoriją, susitaria pašalinti visą trečiųjų asmenų, tokių kaip paraleliniai importuotojai ar to paties produkto licencijų gavėjų kitoms teritorijoms, konkurenciją (L.C. Nungesser KG [ET], Nr. 258/78, 53 p.)

Manytina, jog atviro tipo išimtinės licencijos pačios savaime nėra prieštaraujančios konkurencijai (L.C. Nungesser KG [ET], Nr. 258/78, 58 p.), tačiau atsižvelgiant į tai, jog SESV 101 str. 1 d. gali būti taikoma ir tais atvejais, kai ribojama susitarimo šalių tarpusavio konkurencija, vertinant tokius licencinius susitarimus, reikalinga atlikti poveikio analizę (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 11 p.)³³

Tačiau uždaro tipo išimtinėmis licencijoms, kurios licencijos gavėjui suteikia absoliučią teritorinę apsaugą ir turi įtaką trečiųjų asmenų atžvilgiu, SESV 101 str. 1 d. dažniausiai yra

³² ESTT turėjo svarstyti, ar išimtinė augalų selekcininkų teisių licencija pagal savo pobūdį pažeidžia SESV 101 str. 1, t.y. ar tokie susitarimai riboja konkurenciją pagal tikslą. Paminėtina, jog augalų selekcininkų teisės yra analogiškos patentam (Whish, Bailey, 2021, p. 814, ft. 53).

³³ Atliekant tokį vertinimą, būtina atsižvelgti į galimą susitarimo poveikį *intra-brand* konkurencijai ir *inter-brand* konkurencijai. SESV 101 str. 1 d. draudžiama riboti ir skirtingų technologijų, ir tų pačių technologijų konkurenciją. Todėl būtina įvertinti, koks poveikis susitarimu daromas arba gali būti daromas šiems dviem konkurencijos rinkoje aspektams (plačiau žr. Technologijų perdavimo susitarimų gairių 11-13 p.)

pažeidžiama (Whish, Bailey, 2021, p. 815). Tai pagrindžiama tuo, jog kai licencijos gavėjui yra suteikiama absoliuti teritorinė apsauga nuo bet kokios formos intra-brand konkurencijos iš kitų valstybių narių (Whish, Bailey, 2021, p. 812), taip yra sumažinamos kitų gamintojų galimybės konkuruoti ar netgi suteikiama monopolija tam tikroje teritorijoje, o dėl to gali kilti grėsmė dėl ES vidaus rinkos segmentavimo.

Visgi, yra autorių, kurie išsako kitokį požiūrį. Jie teigia, jog nors uždaro tipo išimtinės licencijos gali sukelti monopolinę padėtį ir mažinti inovacijas, kai kuriais atvejais jos būtinos išradimui perduoti (Özel, Pénin, 2016, p. 138). Tokiems atvejams labiausiai išskiriamas farmacijos sektorius, kuriame išrastas naujas vaistas ar sudedamoji jo dalis turi praeiti daugybę įvairių testų, klinikinių tyrimų ir pan., o jie yra labai brangūs, todėl paprastai įmonės nenori investuoti į tokius išradimus, jeigu nėra garantuojama, kad jie turės tam tikrą monopoliją, t.y. iš esmės pasiryžtama investuoti tik gavus išimtinę licenciją (Özel, Pénin, 2016, p. 138).

Atitinkamai, pavyzdžiui, jeigu pats išradėjas neturi pakankamai resursų toliau savarankiškai vystyti patentuotos produkcijos, iš esmės gali susiklostyti situacija, kai nesuteikus uždaro tipo išimtinės licencijos, patento objektas nebus panaudotas jį pritaikius praktiškai ir naujas produktas nebus išleistas į rinką, o išimtinių teisių savininkas negaus ekonominio atlygio už jau patirtas investicijas ir įdėtas pastangas. Todėl tokiu atveju tiek patentų teisės, tiek konkurencijos tikslai skatinti inovacijas ir didesnę pasiūlą vartotojams nukentėtų.

Visgi, net jei uždaro tipo išimtinės licencijos tam tikrais išskirtiniais atvejais gali būti pateisinamos, manytina, jog, pasitelkiant poveikio analizę³⁴, jas reikėtų vertinti itin atsargiai, kadangi tokiu atveju ribojant intra-brand konkurenciją, ir, nors laikoma, jog tam tikrais atvejais tai gali skatinti inter-brand konkurenciją, reikalinga nepamiršti įvertinti galimo poveikio ES rinkos segmentavimui.

³⁴ Jeigu konkrečiam apribojimui ir (arba) susitarimui taikoma SESV 101 str. 1 d. ir netaikomas Reglamentas 316/2014 ar kitos išimtys, atsižvelgiant į tai, jog konkurenciją ribojančiais licencijavimo susitarimais dažnai didinamas konkurenciją skatinantis veiksmingumas, jis turi būti vertinamas pagal SESV 101 str. 3 d. ir lyginamas su neigiamu poveikiu konkurencijai (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 9 p.)

2.1.1.2. Ne teritoriniai licencijavimo apribojimai

Trumpai paminėtinas atlyginimo mokėjimas už naudojimąsi patentu, kai paprastai šalys gali laisvai nustatyti licencijos gavėjo mokėtinus honorarus ir jų mokėjimo būdą bei SESV 101 str. 1 d. nėra taikoma³⁵ (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 184 p.)

Be to, licencijos gavėjas gali būti įpareigotas mokėti atlyginimą už patentuotą technologiją net ir po to, kai patentas pripažįstamas negaliojančiu (Genentech Inc. [ESTT], Nr. C-567/14, 41 p.) Iš esmės taip pakartotas *Ottung* byloje priimtas sprendimas, kuriame nurodyta, jog SESV 101 str. 1 d. nedraudžia pagal sutartį reikalauti mokėti mokestį už išimtinį naudojimąsi technologija, kurios nebesaugo patentas, jeigu licencijos gavėjas gali laisvai nutraukti šią sutartį (Genentech Inc. [ESTT], Nr. C-567/14, 40 p.) ir taip atsidurti toje pačioje vietoje, kaip ir kiti jo konkurentai, kurie atitinkamu objektu, nustojus galioti patentinei apsaugai, gali naudotis be specialių leidimų. Toks aiškinimas yra paremtas tuo, jog toks atlygis yra mokėtina kaina už licencijuoto objekto naudojimą komerciniais tikslais (Genentech Inc. [ESTT], Nr. C-567/14, 40 p.), o tai atitinka patentų teisės tikslus skatinti inovacijas per tinkamą apsaugą išimtinių teisių savininkams bei galimybę gauti ekonominį atlygį už įdėtas pastangas.

Tačiau kai kuriais atvejais sutartis dėl atlyginimo gali būti iš esmės motyvuota noro kištis į konkurenciją ir nustatyti didesnius konkurencijos suvaržymus, nei pagrįstai būtina (Hovenkamp, 2015, p. 2) Tam tikrais atvejais konkuruojančių šalių licencijavimo susitarimuose numatytos sąlygos dėl atlygio mokėjimo gali prilygti kainos nustatymui (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 185 p.) Reglamento 4 str. 1 d.³⁶ a punkto atžvilgiu nuostatos, kuriose tiesiogiai ar netiesiogiai apribojama šalies galimybė nustatyti savo kainas parduodant produktus tretiesiems asmenims, yra laikoma sunkiu apribojimu ir bendroji išimtis tokiems susitarimams nėra taikoma³⁷, o tokie susitarimai laikomi prieštaraujančiais konkurencijai.

³⁵ Pavyzdžiui, autorių honorarai gali būti mokami kaip vienkartinis mokėjimas, kaip procentinė pardavimo kainos dalis arba kaip fiksuota suma už kiekvieną pagal licencijuotą technologiją pagamintą produktą; tais atvejais, kai licencijuota technologija yra susijusi su ištekliumi, kuris naudojamas galutiniam produktui pagaminti, konkurencija paprastai neribojama, jei autorių honorarai yra skaičiuojami pagal galutinio produkto, kai jis pagamintas pagal licencijuotą technologiją, kainą (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 184 p.)

³⁶ Pagal 4 str. 1 d. a punktą atvejai, kai konkuruojančios šalys numato abipusius einamuosius autorių honorarus ir kai licencija yra dirbtinė, nes jos tikslas – neleisti integruoti viena kitą papildančių technologijų arba siekti kito konkurenciją skatinančio tikslo, yra priskiriami sunkiems apribojimams. Pagal 4 str. 1 d. a ir d punktus sunkiems apribojimams taip pat priskiriami atvejai, kai autorių honorarai nustatomi už produktus, pagamintus tik pagal licencijos gavėjo nuosavos technologijos teises (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 185 p.; Lianos, 2017, p. 69).

³⁷ Išsamiau žr. gairių 184-188 p.

Lyginamuoju aspektu, JAV bendriausia laikoma, jog licencinės sutartys su honorarais už naudojimąsi patentu pasibaigus patento galiojimo laikui gali slopinti konkurenciją tarp licencijos gavėjo ir licencijos davėjo (OECD, 2019(b), p.12). Tokios sąlygos, jei nėra veiksmingumo pagrindo, gali būti antikonkurencinės pagal protingumo taisyklės analizę (OECD, 2019(b), p.12). Pavyzdžiui, vienoje iš bylų JAV Aukščiausiasis Teismas neleido patento turėtojams gauti atlygio už išradimo naudojimą pasibaigus patento galiojimo laikui, tačiau buvo išskirti atvejai, kai šalys susitaria atidėti mokėjimus už patento naudojimą iki galiojimo pabaigos į laikotarpį po galiojimo pabaigos, tad atitinkamai, išradėjas atlygį gauna vėliau (OECD, 2019(b), p.12).

Tad akivaizdu, jog ir atlygio sąlygos nustatymas licenciniuose susitarimuose tam tikrais atvejais gali pasireikšti įvairiomis formomis ir kelti konkurencijos institucijų susidomėjimą. Primintina, jog atlygio gavimas už išradimą – viena iš išimtinių išradėjo teisių, todėl, siekiant skatinti inovacijas, tokios sąlygos turėtų būti vertinamos atsargiai.

Minėta, konkurencijos taisyklės gali būti taikomos susitarimams dėl patentų lygiai taip pat kaip ir kitiems susitarimams³⁸, kurie nėra susiję su intelektinės nuosavybės teise, todėl dėl ribotos darbo apimtys jie nėra analizuojami.

2.1.2. Susitarimai dėl ginčų sprendimo

Ginčo, susijusio su patentu, šalims *a priori* teisėta sudaryti taikos sutartį (Unichem Laboratories Ltd. [BT], Nr. T-705/14, 315 p.)³⁹ Kaip ir sprendžiant kitų sričių komercinius ginčus, susitarimai dėl patentinių ginčų sprendimo yra teisėtas būdas rasti abiem pusėms priimtina kompromisą *bona fide* teisiniuose nesutarimuose (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 235 p.). Laikytina, jog tokie susitarimai naudingi abiem ginčo šalims ir

³⁸ Pavyzdžiui, kai kitos tipinės sąlygos licencijavimo susitarimuose yra išskiriama (i) susitarimai dėl atlygio už naudojimąsi patentu; (ii) licencijos trukmė (patento savininkas gali suteikti ribotą licenciją, kurios galiojimas baigsis anksčiau nei pats patentas, kita vertus, licencija gali būti tęsiama ir pasibaigus patento galiojimo laikui ir tokios nuostatos tam tikrais atvejais gali būti vertinamos kaip nepagrįstas patento suteiktų teisių išplėtimas); (iii) patento objekto naudojimosi sritys; (iv) nekonkuravimo sąlygos; (v) geriausio naudojimosi patentu sąlygos; (vi) patento neginčijimo sąlygos; (vii) pagerinimai; (viii) rišimas ir surišimas; (ix) kainos nustatymai (detaliau žr. pavyzdžiui, Whish, Bailey, 2021, p. 811-813).

³⁹ Būtinybė užtikrinti intelektinės nuosavybės teises ir išimtinių teisių savininko teisę į veiksmingą teisminę gynybą įtvirtinta Europos Sąjungos teisių Chartijos 17 str. 2 d. ir 47 str.

leidžia efektyviau paskirstyti išteklius, nei bylinėjimasis teisme (Unichem Laboratories Ltd. [BT], Nr. T-705/14, 315 p.)

Kaip ir kiti susitarimai, patentinių ginčų sprendimo susitarimai turi atitikti ES konkurencijos teisės įtvirtintas taisykles, konkrečiai – SESV 101 str. 1 d. nuostatas (Unichem Laboratories Ltd. [BT], Nr. T-705/14, 291 p.) Todėl siekiant užtikrinti aukštą intelektinės nuosavybės teisių apsaugos lygį ir veiksmingą galimybę išimtinių teisių savininkui pasirinkti jo teisių gynimo būdus, svarbu atkreipti dėmesį, jog ir tokiais atvejais negali būti iškraipoma ir pažeidžiama konkurencija (Unichem Laboratories Ltd. [BT], Nr. T-705/14, 318 p.)

Nors, kaip ir licenciniuose susitarimuose, taikos susitarimuose gali būti aptarta daug ir įvairių sąlygų, paskutiniu metu ESTT daugiausiai dėmesio susilaukė taip vadinama mokėjimo už vėlavimą atvejai. Iš pirmo žvilgsnio, tokie susitarimai skirti šalių ginčui užbaigti, tačiau jie išsiskiria tuo, jog tokio susitarimo iniciatorius įsipareigoja sumokėti tam tikrą sumą (arba kitokios vertės perdavimą) kaip atlygį už konkurento atėjimo į rinką atidėjimą arba pasitraukimą iš rinkos apskritai (Colomo, 2020, p. 1933).

Tokie susitarimai labiausiai pastebimi farmacijos srityje. Patentus plėtojančios farmacijos įmonės turi paskatą kuo ilgiau išsaugoti savo išimtines teises (Colomo, 2020, p. 1933), kadangi farmacijos pramonei yra būdingas staigus kainų (atitinkamai ir pelno) nuosmukis pasibaigus intelektinės nuosavybės apsaugai (Colomo, 2020, p. 1938). Mokėjimo už vėlavimą susitarimai, nukeliantys esamų ar potencialių konkurentų įėjimą į rinką, išlaiko aukštesnes kainas (Colomo, 2020, p. 1938), kai tuo tarpu konkurencijos vienas iš tikslų – vartotojų gerovė, tad, atitinkamai, ir mažesnės kainos.

Be kita ko, paprastai tokiais susitarimais įsipareigojama neginčyti originalių vaisto gamintojo turimo patento galiojimo⁴⁰. Kadangi patento galiojimo ir apimties ginčijimas yra normalios konkurencijos dalis, ypač sektoriuose, kuriuose esama išimtinių teisių į technologijas (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18, 81 p.), susitarimai dėl vėlavimo kelia nemažai patentų ir konkurencijos teisės suderinamumo klausimų.

⁴⁰ Pagal neginčijimo sąlygą licencijos gavėjas sutinka neginčyti atitinkamos intelektinės nuosavybės teisės galiojimo. Tokios situacijos gali susiklostyti tais atvejais, kai, tarkime, išimtinių teisių savininkas žino, jog patentui trūksta originalumo, o licencijos gavėjas gali pakenkti jo padėčiai tai pastebėjęs ir pateikęs paraišką dėl tokio patento panaikinimo (Whish, Bailey, 2021, p. 813). Neginčijimo sąlyga, atsižvelgiant į jos teises ir ekonomines aplinkybes, gali riboti konkurenciją, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį (Generics (UK) Ltd., [ESTT], Nr. C-307/18, 82 p.)

Pagal neginčijimo sąlygą licencijos gavėjas sutinka neginčyti atitinkamos intelektinės nuosavybės teisės galiojimo. Tokios situacijos gali susiklostyti tais atvejais, kai, tarkime, išimtinių teisių savininkas žino, jog patentui trūksta originalumo, o licencijos gavėjas gali pakenkti jo padėčiai tai pastebėjęs ir pateikęs paraišką dėl tokio patento panaikinimo (Whish, Bailey, 2021, p. 813).

Išties ESTT tokius susitarimus ilgą laiką traktavo kaip prieštaraujančius konkurencijai pagal tikslą ir tam tikra prasme laikė juos karteliniams susitarimais, kadangi patento savininkas suteikdavo tam tikrą naudą (dažniausiai finansinę) savo potencialiems konkurentams, jog jie neįeitų į rinką (Whish, Bailey, 2021, p. 834). Visgi, ESTT sprendimas *Generics (UK) Ltd.* byloje rodo, jog susitarimų dėl mokėjimo už vėlavimą teisinis statusas ne visada yra aiškus ir dažnai reikalauja kruopščios analizės (Colomo, 2020, p. 1933).

Šioje vietoje galima paminėti, jog priešingai JAV konkurencijos įstatymams, ES teisėje nėra tokios sąvokos kaip konkurencijos ribojimo *per se*, kai antikonkurencinis poveikis yra toks akivaizdus, jog, neatsižvelgiant į faktines aplinkybes, tokie susitarimai yra laikomi nepataisomai draudžiamais (Teva UK Ltd. [BT], Nr. T-679/14, 243 p.)

Generics (UK) Ltd. byloje pirmiausia buvo aptarta potencialios konkurencijos samprata. Iš esmės laikoma, jog potencialiai konkuruoja originalių vaistų ir generinių vaistų gamintojai, kai tarp jų kyla ginčas dėl šio patento galiojimo ar dėl to, jog atitinkamas generinis vaistas pažeidžia patentą, jeigu nustatyta, kad generinių vaistų gamintojas išties yra tvirtai apsisprendęs ir turi galimybę patekti į rinką, nesusiduria su neįveikiamomis patekimo į ją kliūtimis bei kuris savo veiksmais parodo, kad yra pasirengęs ginčyti šio patento galiojimą ir prisiimti riziką, jog jam įėjus į rinką šio patento savininkas gali pareikšti jam ieškinį dėl patento pažeidimo (*Generics (UK) Ltd.* [ESTT], Nr. C-307/18, 46 p. ir 58 p.)

Išties nurodymas, jog potencialiu konkurentu gali būti laikomas subjektas, pasirengęs ginčyti galiojančias intelektinės nuosavybės teises, apimančias konkretų patentą, yra kritikuotinas. Teismas, atsiskęs įvertinti patento stiprumą, situacijos vertinimą atliko taip, tarsi INT neegzistotų ir suteikė pirmenybę generinio vaisto gamintojui, neatsižvelgdamas į galimą jo atėjimo į rinką neteisėtumą ir savo išvadas grindė antraeiliais, o ne pagrindine (t.y. intelektinės nuosavybės teisės) problema ir jos objektyvia analize (Parinetto, 2021, p. 466).

Nors patentų galiojimo ginčijimas yra normalios konkurencijos dalis, tačiau išplečiant potencialios konkurencijos sąvoką, jos apimtis tampa neaiški, kadangi nėra būtina įrodyti sėkmingo įėjimo į rinką, jog šalis būtų laikoma potencialia konkurente. Konkurencijos institucijos neturi nagrinėti atitinkamo patento galios ar tikimybės, kad tarp patento savininko ir generinių vaistų gamintojo kilęs ginčas gali baigtis išvada, jog patentas galioja ir buvo pažeistas (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18, 50 p.), tačiau manytina, jog tam, kad pripažinti atitinkamą subjektą potencialiu konkurentu, turėtų būti atliekama bent minimali analizė dėl patento stiprumo.

Todėl nors, viena vertus, teigiant, jog vien esamo patento nepakanka, jog būtų paneigtas potencialios konkurencijos ryšys, siekiama rasti balansą tarp patentų ir konkurencijos teisės sankirtos, tačiau, kita vertus, potencialaus konkurento statuso suteikimas ir atitinkamai konkurencijos taisyklių taikymas santykiams su subjektu, kuris yra pasirengęs ginčyti galiojantį patentą, sudaro įspūdį, jog ESTT pradeda laikytis lankstesnio požiūrio į realias generinių vaistų gamintojų patekimo į rinką galimybes ir tais atvejais, kai toks patekimas gali pažeisti galiojančias intelektinės nuosavybės teises, o tai silpnina intelektinės nuosavybės teisių apsaugą.

Pasisakant dėl paties susitarimo antikonkurencinio pobūdžio, buvo nurodyta, jog iš esmės tam, jog mokėjimo už vėlavimą susitarimas būtų kvalifikuojamas kaip turintis tikslą riboti konkurenciją, jis turi sukelti pakankamai rimtus padarinius konkurencijai (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18, 103 p.)⁴¹ Vien tik vertės (piniginės ar nepiniginės) perdavimo nepakanka, kad susitarimas būtų kvalifikuojamas kaip konkurencijos ribojimas dėl tikslo, kadangi toks vertės perdavimas gali būti pateisinamas atsižvelgiant į įvairius teisėtus šalių tikslus (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18, 85 p.)⁴²

Tačiau kai iš atitinkamo susitarimo dėl taikaus ginčų sprendimo analizės matyti, kad jame numatytas vertės perdavimas gali būti paaiškintas tik patento savininko komerciniu interesu

⁴¹ Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad šių susitarimų negalima visais atvejais laikyti „ribojimu dėl tikslo“, kaip tai suprantama pagal SESV 101 str. 1 d. (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C 307/18, 84 ir 85 p.)

⁴² Norint nustatyti, ar vertės perdavimas iš originaliųjų vaistų įmonės generinių vaistų bendrovei, yra paskatinimas priimti neginčijimo ir neatėjimo į atitinkamą rinką sąlygas, būtina išnagrinėti, atsižvelgiant tokios perduodamos vertės pobūdį ir pagrindimą, jis padengia tik ginčo sprendimui būdingas išlaidas. Jei taikos sutartyje, kurioje yra konkurenciją ribojančių sąlygų, numatyta atvirkštiniu mokėjimu siekiama kompensuoti generinių vaistų įmonės patirtas išlaidas, kurios yra neatsiejamos nuo susitarimo, toks mokėjimas iš esmės negali būti laikomas paskata generinių vaistų bendrovei neateiti į rinką (Teva UK Ltd. [BT], Nr. T-679/14, 286-287 p.)

nekonkuruoti, toks susitarimas kvalifikuojamas kaip turintis tikslą riboti konkurenciją⁴³, kadangi konkurentai konkurencijos riziką sąmoningai pakeičia praktiniu tarpusavio bendradarbiavimu (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18, 83 ir 87 p.)

Tokios išvados negalima paneigti remiantis ir tuo, kad susitarimas neviršija atitinkamo patento taikymo srities ar trukmės, kad iš tokių susitarimų kylantys apribojimai yra tik pagalbiniai arba kad yra tam tikras netikrumas dėl patento galiojimo (Whish, Bailey, 2021, p. 835). Vadinas, negalima teigti, kad sudarydamas tokį susitarimą patento savininkas įgyvendina savo teises, kurias jam suteikia šio patento dalykas (Generalinės advokatės nuomonė byloje Nr. C-307/18, 114 p.)

Tai patvirtina ir po *Generics* bylos prejudicinio sprendimo priimtas sprendimas *Lundbeck* byloje nurodant, jog į intelektinės nuosavybės teisių dalyką įeina išimtinių teisių savininko teisė prieštarauti patentų pažeidimams, tačiau patentas nesuteikia jo savininkui teisės sudaryti susitarimus, pagal kuriuos realioms ar potencialiems konkurentams būtų sumokama už nepatekimą į rinką (Lundbeck Ltd. [ESTT], Nr. C-591/16 P, 122 p.), kadangi taip mažinamas konkurencinis spaudimas ir inovacijų paskata.

Minėta, potencialaus konkurento statusas yra suteikiamas ir subjektui, kuris yra pasiryžęs ginčyti patento galiojimą. Išimtinių teisių savininkas, pasinaudodamas teise spręsti ginčus taikiai, gali siekti sudaryti susitarimus su jo teisių pažeidėju dėl to, jog jis neįeitų į rinką arba iš jos išeitų ir taip nutrauktų patento suteikiamų išimtinių teisių pažeidimus. Kadangi konkurencijos institucijos nevertina galimo ginčo dėl patento galiojimo baigties, kyla grėsmė vėlavimo susitarimus, kuriais išties siekiama teisėtų tikslų, traktuoti kaip susitarimus, ribojančius konkurenciją pagal tikslą, nes jais konkurentas, nors ir pažeidžiantis intelektinės nuosavybės teises, būtų pašalintas iš rinkos.

Išties paminėtina, jog tokia situacija gerai atspindi teorijoje išskiriamų dviejų skirtingų požiūrių į patentų ir konkurencijos teisės sankirtą skirtumus ir keliamas problemas. Nors šios

⁴³ Atitinkamai, įvertinti tam, ar atitinkamos vertės perdavimas yra susijęs tik su komerciniu šalių interesu mažinti konkurenciją, būtina atsižvelgti į i) visas tarp šalių perduodamas vertes, nesvarbu ar jos pinigines, ar ne; ii) ar originalių vaistų gamintojo generinių vaistų gamintojui perduotų verčių teigiamą balansą galima pateisinti įrodytais ir teisėtais šio generinių vaistų gamintojo atlygiais ar atsisakymais; iii) jei atsakymas būtų neigiamas, reikia nustatyti, ar teigiamas balansas yra pakankamai didelis, kad atitinkamas generinių vaistų gamintojas būtų paskatintas atsisakyti įeiti į atitinkamą rinką. Jeigu šie kriterijai yra tenkinami, toks susitarimas kvalifikuojamas kaip ribojantis konkurenciją pagal tikslą SESV 101 str. 1 d. atžvilgiu (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C 307/18, 90 – 95 p.)

teorijos bus plačiau analizuojami trečiojoje šio darbo dalyje, šioje vietoje tikslinga paminėti, jog pagal vieną iš požiūrių, inovacijos yra skatinamos suteikiant stipresnes išimtinės teises išradėjams ir mažinant konkurencinį spaudimą, kai tuo tarpu, remiantis antruoju požiūriu, laikoma, jog inovacijas labiausiai skatina ne suteikiamos išimtinės teisės, o konkurencinis spaudimas. Atitinkamai manytina, jog šioje situacijoje prioritetą buvo suteiktas konkurenciniam spaudimui ir statinei konkurencijai.

Kita vertus, jeigu nėra nustatoma, jog susitarimas riboja konkurenciją pagal tikslą, reikalinga išnagrinėti, ar toks susitarimas riboja konkurenciją pagal poveikį. Tokiu atveju reikalinga atlikti kontrafaktinę analizę, t.y. nustatyti, kokia būtų rinkos struktūra be tokio susitarimo. Tačiau, vėlgi, ESTT nusprendė, jog konkurenciją ribojantis poveikis gali būti nustatytas neįvertinus, ar generinių vaistų gamintojui būtų pavykę laimėti ginčą dėl originalaus gamintojo patento nuginkijimo (Colomo, 2020, p. 1940). Tokia pozicija atitinka nuoseklią teismų praktiką, pagal kurią ES teisė nesikiša į intelektinės nuosavybės teisių egzistavimo klausimą (Colomo, 2020, p. 1940).

Taigi, mokėjimo už vėlavimą atvejai iliustruoja sudėtingą patentų ir konkurencijos teisės pusiausvyrą. Nors susitarimai dėl patentų savaimė nėra laikomi prieštaraujančiais konkurencijai, tačiau naudojimasis suteikiamomis išimtinėmis teisėmis gali būti ribojamas konkurencijos teisės taisyklių. Todėl laikytina, jog susitarimai, kurie apima daugiau nei patentų teisės objektas ir išplečia patentų savininko jam teisės suteiktas išimtinės teises, prieštarauja konkurencijai.

Darytina išvada, kad siekiant suderinti patentų ir konkurencijos teises konkrečiame ginčo dėl patento šalių susitarimo kontekste, reikia rasti pusiausvyrą tarp, viena vertus, poreikio leisti įmonėms sudaryti atsiskaitymus, kurių dažnesnis naudojimas yra naudingas visuomenei ir, kita vertus, būtinybės užkirsti kelią piktnaudžiavimui taikos sutartimis, prieštaraujančiais konkurencijos teisei. Visgi, naujausioje ESTT praktikoje išplėsta potencialios konkurencijos samprata, leidžianti pripažinti išimtinės teises pažeidžiantį subjektą potencialiu konkurentu, kritikuotina kaip priemonė minėtiems tikslams pasiekti ir kelia susirūpinimą dėl mažėjančios apsaugos išradėjams.

2.2. SESV 102 straipsnis ir patentų teisė

Patentas jo savininkui ribotą laiką suteikia išimtinės teises, o SESV 102 str. draudžia piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi. Atitinkamai, kyla klausimas, ar SESV 102 str. gali būti taikomas taip, jog būtų apribotos intelektinės nuosavybės teisės suteikiamos išimtinės teisės (Whish, Bailey, 2021, p. 837).

ESTT yra aiškiai nurodęs, jog vien intelektinės nuosavybės teisių turėjimas ir įgyvendinimas negali būti laikomas pažeidimu pagal SESV 102 str., kadangi taip būtų užkirstas kelias pasinaudoti valstybių narių suteikiama teise ir ji nebetektų prasmės (Parke, Davis Co. [ET], Nr. 24/67, p. 59). Tačiau šis straipsnis gali būti taikomas netinkamam naudojimuisi tokiomis teisėmis (Parke, Davis Co. [ET], Nr. 24/67, p. 63), t.y. piktnaudžiavimu jomis. Panaši nuostata yra įtvirtina ir TRIPS sutarties 8 str. 2 d.⁴⁴

Atitinkamai, kaip daugiausiai iššūkių keliančios problemos, susijusios su patentų ir konkurencijos teisės sankirta SESV 102 str. kontekste išskiriamos situacijos, susijusios su atsisakymu licencijuoti, standartiniais esminiais patentais (SEP) ir netinkamu naudojimusi patentų teisės reguliacinėmis procedūromis (PAL).

2.2.1. Atsisakymas licencijuoti

Vienas daugiausiai diskusijų keliančių klausimų yra tai, kokia apimtimi išimtinių teisių savininkas gali būti priverstas išduoti licenciją trečiajam asmeniui pagal SESV 102 str. (Whish, Bailey, 2021, p. 837). Bendra nuostata, kad intelektinės nuosavybės teisės savininkas turi teisę nustatyti, kaip ji turėtų būti naudojama, o priverstinė licencija turėtų būti taikoma tik išskirtinėmis aplinkybėmis⁴⁵ (Whish, Bailey, 2021, p. 837). Iš esmės toks požiūris yra nulemtas dėl minėtos nuosavybės teisės analogijos suteikimo intelektinės nuosavybės teisėms.

⁴⁴ TRIPS 8 str. 2 d. nurodyta, jog tam tikrais atvejais gali prireikti atitinkamų priemonių tam, kad būtų užkirstas kelias teisių turėtojų piktnaudžiavimui intelektinės nuosavybės teisėmis arba praktikai, kuri nepagrįstai riboja prekybą arba neigiamai veikia tarptautinį technologijų perdavimą.

⁴⁵ Išties vien atsisakymas išduoti licenciją nėra neteisėtas, nebent jis daro neigiamą poveikį rinkai, kaip nurodyta TRIPS 40 str. Tarptautinės sutartys, tokios kaip TRIPS ir Paryžiaus konvencijos 5 str. a punktas, turi tik bendrąjį principą, leidžiantį nustatyti piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, ypač atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidėjams buvo palikta galimybė priimti konkrečias nuostatas, kurios kontroliuoti piktnaudžiavimą ar antikonkurencinį elgesį su intelektinės nuosavybės teise.

Volvo byloje⁴⁶ ESTT išaiškino, jog atsisakymas išduoti licenciją savaime negali būti laikomas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi ir tam, kad intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas reikštų piktnaudžiavimą, turi būti nustatytos tam tikros išskirtinės aplinkybės (Mizaras, 2009, p. 627), kurios priklauso nuo kiekvienos konkrečios situacijos.

Microsoft byloje buvo nurodyta, jog naujo gaminio atsiradimas, kaip numatyta ankstesnėse *Magill*⁴⁷ ir *IMS Health*⁴⁸ bylose, negali būti vieninteliu parametru, nustatančiu, ar atsisakymas licencijuoti intelektinės nuosavybės teises yra galintis pakenkti vartotojams SESV 102 str. prasme, kadangi tokia žala gali atsirasti ir tais atvejais, kai apribojimas yra ne tik gamybos ar rinkų, bet ir techninės plėtros galimybės (Microsoft Corp. [ESTT], Nr. T-201/04, 647 p.)

Microsoft byloje buvo išskirtos sąlygos⁴⁹, kurių visuma būtų pateisinamas įpareigojimas suteikti licenciją pagal SESV 102 str. Atsižvelgus į aplinkybes, Microsoft buvo įpareigoja suteikti licenciją savo esamiems konkurentams, kurie jau gamina konkuruojančią produkciją. Kyla abejonų, ar toks priverstinis licencijos suteikimas yra pagrįstas naujo produkto atėjimu į rinką bei yra susijęs su technikos pažanga. Atitinkamai, kyla klausimas, ar išimtinės išradėjų teisės nėra pernelyg griežtai ribojamos statinės konkurencijos atžvilgiu.

Manytina, jog po *Microsoft* sprendimo gauti prieigą prie intelektinės nuosavybės teisėmis saugomų objektų tapo mažiau sudėtinga (Narmiq, 2019, p. 210). Gairėse nurodyta, kad atsisakymas tiekti yra būtinas norint, kad dominuojanti įmonė gautų pakankamą investicijų grąžą, reikalingą žaliavų verslui plėsti, taip didinant motyvaciją ir toliau investuoti ateityje (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 89 p.), taip skatinant dinaminę konkurenciją.

⁴⁶ Sprendimas buvo priimtas dizaino byloje, tačiau atsižvelgiant, jog išimtinės intelektinės nuosavybės teisės dizaino / patentų atitinka, manytina, jog bendrieji principai gali būti taikomi ir patentų atžvilgiu.

⁴⁷ *Magill* byloje buvo išskirta taip vadinama esminių išteklių doktrina, kuri kiek vėliau buvo patikslinta *Oscar Bronner* byloje, tačiau nerimą kėlė tai, jog ji gali būti taikoma ir toms intelektinės nuosavybės teisėms, kurios yra didelės rizikos ir investicijų prisiėmimo pasekmė, kaip, pavyzdžiui, patentų suteikiamos teisės (Whish, Bailey, 2021, p. 838-839) (*Magill* [ET], Nr. C-241/91 P ir Nr. 242/91 P.)

⁴⁸ *IMS Health* byloje, siekiant subalansuoti interesą apsaugoti intelektinės nuosavybės teises ir jų savininko ekonominę laisvę su interesu ginti laisvą konkurenciją, buvo nurodyta, jog pastaroji vertybė gali vyrėti tik tada, kai atsisakymas išduoti licenciją užkerta kelią antrinės rinkos vystymuisi, taip kenkiant vartotojų gerovei, todėl piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi atsisakant suteikti licenciją gali būti tik tada, kai licencijos prašantis subjektas ketina ne dubliuoti rinkoje jau siūlomas prekes, tačiau teikti naujas prekes ir paslaugas, kurių išimtinių teisių savininkas nesiūlo bei kurioms yra vartotojų paklausa (*IMS Health* [ET], Nr. C-481/01, 48-49 p.).

⁴⁹ Sąlygos: (i) licencija yra būtina tam, jog esami konkurentai galėtų veikti atitinkamoje rinkoje; (ii) nesuteikus licencijos, kyla rizika panaikinti veiksmingą konkurenciją; (iii) gali kilti neigiama įtaka technikos pažangai ir žalingi padariniai vartotojams; (iv) nėra objektyvių aplinkybių, pateisinančių atsisakymą suteikti licenciją (Mizaras, 2009, p. 639).

Tačiau dėl didesnio statinės (esamos) konkurencijos akcentavimo ir lankstesnio požiūrio į privalomą licencijavimą teismų praktikoje, gali būti imituojami jau rinkoje esantys produktai (tai iš esmės *prieštarauja IMS Health* byloje išsakytai pozicijai), ir tai, nors, viena vertus, gali padidinti esamą konkurenciją, tačiau, kita vertus, gali turėti neigiamą poveikį paskatoms diegti naujoves ir investuoti (Narmiq, 2019, p. 210), kas gali nulemti konkurencijos mažėjimą ilgalaikėje perspektyvoje (t.y. dinaminėje konkurencijoje).

Viena vertus, kai kurie mokslininkai pripažįsta, jog privalomas licencijavimas yra būtina priemonė siekiant apsaugoti nuo piktnaudžiavimo, tačiau ji turėtų būti taikoma tik esant konkrečioms ir išskirtinėms aplinkybėms, kadangi patentas laikomas nuosavybės teise (Narmiq, 2019, p. 44). Kita vertus, kai kurie kritikai nurodė, jog apskritai prieštarauja privalomojo licencijavimo sistemai, nes tai kelia didelę riziką intelektinės nuosavybės teisės sistemos, o kartu ir ekonomikos bei vartotojų gerovės, susilpnėjimui (Narmiq, 2019, p. 44).

Atitinkamai, Microsoft byloje išplėstas SESV 102 str. taikymas atsisakymui suteikti licenciją (ne atsisakymui tiekti) suteikia pagrindus daryti griežtesnę intervenciją į išimtinės teises, tačiau manytina, jog, siekiant suderinti statinę ir dinaminę konkurencijas, tai nėra tinkama priemonė.

Privalomasis licencijavimas patentų srityje specifiškai pasireiškia standartizavimo susitarimuose, kurie yra aptariami toliau.

2.2.2. Standartiniai esminiai patentai ir standartizavimo susitarimai

Standartizavimo susitarimais⁵⁰ paprastai daromas didelis teigiamas poveikis ekonomikai (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 263 p.) Standartizacija padeda didinti įmonių konkurencingumą, nes, visų pirma, palengvinamas laisvas prekių ir paslaugų judėjimas, technologijų plėtra ir inovacijos⁵¹ (Reglamentas Nr. 1025/2012, 3 p.). Tai taip pat sustiprina

⁵⁰ Europos standartizacijos sistemai ES teisės aktai nustato išsamią teisinę bazę, kuri buvo atnaujinta 2012 m., priėmus reglamentą Nr. 1025/2012. Tačiau ši sistema yra ribota: ji taikoma tik pripažintoms standartus nustatančioms organizacijoms tarptautiniu, Europos ir nacionaliniu lygiu ir daugiausia dėmesio skiriama procedūrų atvirumui, skaidrumui ir nuoseklumui. IP politikos ir taisyklių kūrimo užduotis paliekama standartus nustatančioms organizacijoms (Bruzzone, Capozzi, 2019, p. 5).

⁵¹ Tarptautinės standartizacijos organizacijos yra Tarptautinė standartizacijos organizacija (ISO), Tarptautinė elektrotechnikos komisija (IEC) ir Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga (ITU).

Europos pramonės konkurencingumą pasaulio mastu⁵², ypač jei ji parengta bendradarbiaujant su tarptautinėmis standartizacijos institucijomis⁵³ (Reglamentas Nr. 1025/2012, 3 p.)

Įmonėms, dalyvaujančioms atitinkamų standartų nustatymo procesuose, priklauso standartiniai esminiai patentai (SEP), kurių licencija reikalinga kiekvienam, norinčiam laikytis šio standarto (Whish, Bailey, 2021, p. 845). Iš esmės SEP apsaugo technologiją, kuri yra būtina standartui (kitais tariant, be technologijų, kurias dengia SEP, neįmanoma gaminti standartus atitinkančių gaminių⁵⁴) (Stakheyeva, 2022, p. 4). Intelektinės nuosavybės teisės politikos ir taisyklių standartizacijos klausimais kūrimo užduotis paliekama standartus nustatančioms organizacijoms (SNO)⁵⁵, o konkurencijos teisė šiame kontekste vaidina papildomą vaidmenį (Bruzzone, Capozzi, 2019, p. 5).

Atitinkamai, SEP suteikiama didelė rinkos galia ir, siekdami ja pasinaudoti, SEP savininkai tam tikrais atvejais gali teikti nepagrįstus ar diskriminacinius licencijos reikalavimus, lemiančius SESV 120 str. pažeidimą ir taip atitinkamai sulaikyti inovacijas (Stakheyeva, 2022, p. 5)

⁵² 2022-02-02 Europos Komisija pristatė naują standartizacijos strategiją, kuria siekiama didinti ES konkurencingumą pasaulyje. Iš esmės pateiktoje strategijoje siūlomos pagrindinės veiksmų grupės: (i) nustatyti prioritetinės tvarkos standartizacijos poreikius strateginėse srityse (ypatingas dėmesys kreipiamas tokioms sritims kaip COVID-19 vakcinos); (ii) gerinti Europos standartizacijos sistemos valdymą ir didinti jos vientisumą; (iii) stiprinti Europos lyderystę pasaulinių standartų srityje; (iv) remti inovacijas išnaudojant ES finansuojamų mokslinių tyrimų potencialą; (v) atsižvelgiant į standartizacijos ekspertų poreikį, skatinti didesnę informuotumą apie standartus. Išsamiau žr. 2022 02 02 Komisijos pranešimą spaudai [interaktyvus]. Prieiga per internetą https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_661.

⁵³ Tarptautinės standartizacijos organizacijos yra Tarptautinė standartizacijos organizacija (ISO), Tarptautinė elektrotechnikos komisija (IEC) ir Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga (ITU).

⁵⁴ Iš esmės tai reiškia, jog neįmanomas joks kitas alternatyvus sprendimas tam pačiam rezultatui pasiekti. Pavyzdžiui, technologijai atrakinti išmanųjį telefoną piršto braukimu (angl. *slide to unlock*) nėra taikoma SEP, kadangi dauguma išmaniųjų telefonų gamintojų sugebėjo sukurti skirtingas technologijas, skirtas išmaniojo telefono ekranui atrakinti, nepažeidžiančias technologijos dėl atrakinimo braukimu (Competition Policy Brief, 2014).

⁵⁵ Standartus nustatančios organizacijos (SNO) yra organizacijos, kurių pagrindinė veikla yra sukurti ir išlaikyti standartus, suburiančios pramonės dalyvius, bei įvertinti konkuruojančias technologijas, kad jos būtų įtrauktos į standartus. SNO taip pat siekia užtikrinti, kad pramonės dalyviai prisidėtų prie technologijų kuriant vertingus standartus ir kad šie standartai būtų plačiai taikomi. Standartų nustatymo proceso dalyviai gali gauti daug naudos, jei jų technologija taps standarto dalimi. Tai apima galimus honorarus iš licencijų turėtojų, didelę licencijų turėtojų bazę, padidėjusią jų produktų paklausą ir patobulintą suderinamumą su kitais produktais naudojant standartą (Europos Komisijos tyrimas dėl Motorola Mobility LLC veiksmų Nr. AT.399852).

Europos standartus priima viena iš trijų Europos standartizacijos organizacijų: (i) Europos standartizacijos komitetas (CEN); (ii) Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetas (CENELEC); (iii) Europos telekomunikacijų standartų institutas (ETSI). Lietuvos nacionalinė standartizacijos institucija yra Lietuvos standartizacijos departamentas

Siekdamos sumažinti šias konkurencijos problemas, SNO prašo SEP savininkų įsipareigoti licencijuoti SEP sąžiningomis, pagrįstomis ir nediskriminacinėmis sąlygomis (FRAND⁵⁶) (Stakheyeva, 2022, p. 5). FRAND užtikrina į standartą įtrauktos technologijos prieinamumą standartus atitinkančių gaminių gamintojams ir atlygina finansiškai SEP turėtojams per pajamas iš tokių licencijų (Stakheyeva, 2022, p. 5).

Komisija yra nurodžiusi, jog tais atvejais, kai patento savininkas yra prisiėmęs įsipareigojimą išduoti SEP licenciją FRAND sąlygomis, o potencialus licencijos turėtojas rodo norą šiuo pagrindu derėtis dėl licencijos, SEP savininko veiksmai, pasireiškiantys ieškinio pareiškimu dėl patento pažeidimo, gali prieštarauti konkurencijos įstatymams⁵⁷. Tai grindžiama tuo, kad, Komisijos nuomone, SEP turėtojas tokiais veiksmais gali iškreipti derybas dėl licencijų ir nustatyti itin sudėtingas bei ribojančias licencijavimo sąlygas (Stakheyeva, 2022, p. 6-7).

Iš esmės taip buvo atskleista teorija dėl SEP patentų sulaikymo⁵⁸, pagal kurią SEP turėtojai, atsižvelgiant į tai, jog SEP gali būti sunku ar netgi neįmanoma pakeisti, naudojami savo galia rinkoje, jog iš licencijų gavėjų išgautų pernelyg didelius licencinius mokesčius ar kitas sau palankesnes sąlygas. Tačiau doktrinoje yra nurodoma, jog ši problema iš esmės yra sutartinė, todėl konkurencijos įstatymai neturėtų *ex post* kištis į FRAND licencijavimo įsipareigojimus, kuriuos išradėjai, būdami SNO nariais, privalo prisiimti *ex ante* (Nicita, Corda, 2019, p. 50).

Yra nuomonių, jog konkurencijos kišimasis į FRAND licencijavimą nepagrįstai teikia pirmenybę SEP įgyvendintojams patento savininkų nenaudai, o tai lemia per mažą atlyginimą išradėjams ir, atitinkamai, inovacijų mažėjimą (OECD, 2019(a), p. 28). Taip pat pabrėžiama, jog pamirštama kita problema – atvirkštinis patento sulaikymas⁵⁹, kai SEP įgyvendintojas

⁵⁶ FRAND įsipareigojimas yra savanoriškas standartus nustatančios organizacijos ir pagrindinių standartinių patentų savininko susitarimas. Kadangi patentas suteikia jo savininkui išskirtinę teisę neleisti kitiems gaminti, naudoti, parduoti ar importuoti išradimo, SNO paprastai turi gauti patento savininko leidimą įtraukti patentuotą technologiją kaip standartinę. Dėl to prašoma įsipareigoti licencijuoti standartinius patentus FRAND sąlygomis. Jei patento savininkas atsisakytų, SNO turi teisę neįtraukti atitinkamos technologijos kaip SEP. Atsižvelgiant į tai, FRAND įsipareigojimas padeda suderinti privačius patentų savininkų ir standartus nustatančių organizacijų viešuosius interesus.

⁵⁷ Motorolos byloje Komisija nusprendė, jog Motorola (SEP turėtojas) pažeidė ES konkurencijos teisę siekdamas teismo įsakymo tokiomis aplinkybėmis, kuriomis būsimas licencijos turėtojas Apple įsipareigojo perduoti ginčą dėl FRAND spręsti Vokietijos teismams (straipsnis 6 psl). Be kita ko, Komisija taip pat nurodė, jog Motorolos reikalavimas Apple įsipareigoti neginčyti patentų yra prieštaraujantis konkurencijai (Wish Bailey, 2021, p. 845) „Samsung“ byloje Komisija nusprendė nepradėti proceso dėl galimo pažeidimo, tačiau priėmė Samsung įsipareigojimus nereikalauti teismo įsakymų dėl bet kurio jo esamų ir būsimų SEP (Stakheyeva, 2022, p. 6).

⁵⁸ Angl. *hold up*.

⁵⁹ Angl. *hold out*.

atsisako sąžiningai derėtis su patento savininku dėl galiojančio patento licencijos, o vietoj to pažeidžia patentą ir priverčia patento savininką dėl to bylinėtis ir patirti daugiau išlaidų (OECD, 2019(a), p. 28). Dėl to patentų savininkai gali gauti mažesnę grąžą nei jų patento vertė, o tai savo ruožtu taip pat gali atgrasyti nuo naujovių diegimo ar technologijų įtraukimo į standartą (OECD, 2019(a), p. 28).

Tam tikrą sprendimo būdą gali pasiūlyti taip vadinama naujoji Madisono⁶⁰ doktrina, pagal kurią SEP savininkai nekenkia konkurencijai kreipdamiesi į teismą dėl galimo jų išimtinių teisių pažeidimo, o ir vienašališkas ir besąlyginis technologijos kūrėjo atsisakymas išduoti patento licenciją turėtų būti laikomas *per se* teisėtu, todėl antimonopolinės atsakomybės skyrimas SEP savininkams turėtų būtų panaikintas (Nicita, Corda, 2019, p. 55).

Šį požiūrį galima apibrėžti kaip absoliučią nuosavybės teisės apsaugos sistemą, kurioje konkurencijos teisės intervencijos ribos yra labai ribotos. Tai atsiremia į J. Schumpeterio požiūrį, kuris teigia, jog norint išlaikyti stiprias paskatas diegti naujoves, monopolija išimtinių teisių savininkams turėtų būti suteikta kaip atlygis (Nicita, Corda, 2019, p. 56). Laikytina, jog SNO, teismai ir konkurencijos institucijos turėtų suteikti didesnę vertę laikinoms išimtinėms intelektinės nuosavybės teisėms ir daugiau laisvės jų savininkams, todėl turėtų būti nustatyta labai didelė įrodinėjimo pareiga norint pagrįsti sprendimus ar taisykles, ribojančias *ex post* novatorių galimybes derėtis dėl licencijavimo sąlygų (Nicita, Corda, 2019, p. 50).

Tam tikra balansą tarp šių dviejų skirtingų požiūrių galima išvelgti *Huawei* byloje. Joje nurodyta, jog SESV 102 str. aiškintinas taip, jog SEP savininkas, pareikšdamas ieškinį dėl patento pažeidimo ir jame reikalaujamas nutraukti patento pažeidimo veiksmus arba atšaukti produktus, kurių gamybai šis patentas naudotas, nepiktinaudžiauja dominuojančia padėtimi, jei:

- prieš pareikšdamas tokį ieškinį, *pirma*, informavo pažeidėją apie jam inkriminuojamą pažeidimą ir, įvardinęs konkretų patentą, nurodė, kaip jis buvo pažeistas, ir, *antra*, po to, kai pažeidėjas pareiškė norą sudaryti licencinę sutartį FRAND sąlygomis, pateikė jam konkretų licencinės sutarties pasiūlymą raštu, kuriame numatytos šios sąlygos ir, be kita ko, konkrečiai nurodytas licencinio mokesčio dydis bei jo apskaičiavimo tvarka, ir

⁶⁰ Angl. *New Madison doctrine*.

- pažeidėjas toliau naudoja atitinkamą patentą, bet nepriima šio pasiūlymo, kaip reikalaujama pagal toje srityje nusistovėjusius verslo papročius, ir nesielgia sąžiningai, o tai vertinama atsižvelgiant į objektyvias aplinkybes (Huawei Technologies Co. Ltd. [ESTT], Nr. C-170/13, 71 p.)

Iš esmės ESTT apibrėžė abiejų šalių pareigas derybų metu, pagal kurias SEP savininkas turi būti pasiryžęs licencijuoti FRAND sąlygomis, o SEP įgyvendintojas – parodyti, jog siekia licencijos FRAND sąlygomis (SEP ekspertų grupė, 2021, p. 14)⁶¹. Byloje pateiktas išaiškinimas apriboja SEP savininko antimonopolinės atsakomybės apimtį, o nustatyta išsamia derybine sistema siekiama išspręsti sulaikymo ir atvirkštinio sulaikymo problemas nustatant sąlygas SEP savininko ir licencijos turėtojo sklandžiam bendradarbiavimui (Nicita, Corda, 2019, p. 59).

Kita vertus, pripažįstama, kad problemos, susijusios su SEP licencijavimu, neapsiriboja konkurencija ir efektyviau gali būti sprendžiamos taikant intelektinės nuosavybės ir sutarčių teises (OECD, 2019(a), p. 30). Todėl nenuostabu, kad yra iniciatyvų, kuriomis bandoma spręsti ginčus, susijusius su SEP licencijavimu ir kurie nesusiję su konkurencijos teise (OECD, 2019(a), p. 30). Šiuo metu ES institucijos, siekdamos stiprinti SEP ir konkurenciją, peržvelgia savo strategiją, susijusią su standartizacija, todėl artimiausiu metu šioje srityje, tikėtina, bus pokyčių⁶².

2.2.2. Papildomos apsaugos liudijimai (PAL)

Kitas patentų ir konkurencijos teisės sąveikos aspektas gali būti matomas tuo, kad intelektinės nuosavybės savininkai naudojami savo teise į papildomos apsaugos liudijimus (PAL) ir piktnaudžiauja su tuo susijusiomis reguliavimo procedūromis (Stakheyeva, 2022, p. 8). Kaip nurodo valstybinis patentų biuras, PAL tikslas yra kompensuoti patentų, kurių objektas yra vaisto arba augalų apsaugos priemonės veiklioji medžiaga, savininkams laiką, kurį jie negalėjo naudotis išradimu ir jo patento suteikiamomis teisėmis dėl to, kad dėl vaisto arba augalų

⁶¹ Ekspertų grupės nariai, atsižvelgdami į anksčiau pateiktą susiklosčiusią praktiką, pateikė keletą pasiūlymų, kaip pagerinti SEP turėtojų ir įgyvendintojų derybas dėl licencijų, peržengiant dabartinę ESTT sistemą. Norint įgyvendinti šiuos pasiūlymus, reikėtų i) Europos Sąjungos arba valstybių narių lygmens naujų teisės aktų, arba ii) ESTT persvarstyti savo sprendimą Huawei prieš ZTE, kai jai bus suteikta galimybė tai padaryti (SEPs ekspertų grupė, 2021, p. 124).

⁶² Išsamiau žr. Teisė.pro. EK pristatė naują standartizacijos strategiją [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/about/submissions>

apsaugos priemonės veikliųjų medžiagų savybių, poveikio žmogui ir aplinkai, yra būtina juos išsamiai iširti prieš pateikiant galutinį produktą į rinką⁶³.

Visgi, praktikoje dažnai pastebima atveju, kai patentų savininkai piktnaudžiauja šia teise, siekdami užkirsti kelią generinių vaistų patekimui į rinką arba atidėti jo patekimą į rinką. (Stakheyeva, 2022, p. 8). Todėl tais atvejais, kai patento savininkas apgaulingais veiksmais siekia išplėsti patentinės apsaugos terminą ar apimtį, gali būti taikomas SESV 102 str.

Kaip vienas ryškiausių tokio piktnaudžiavimo pavyzdžių galėtų būti išskirtas *AstraZeneca*⁶⁴ atvejis. *AstraZeneca* buvo pripažinta kalta dėl to, kad vilkino konkuruojančių generinių produktų patekimą į rinką, nes: a) tyčia pateikė klaidinančius pareiškimus kelių valstybių narių patentų biurams ir (arba) teismams ir skatino juos suteikti PAL; ir b) užkirto kelią lygiagrečiam importui išregistruojant veikliosios medžiagos *Losec* rinkodaros leidimus (tuo metu lygiagretūs importuotojai gavo importo licencijas tik tuo atveju, jei jie turėjo šiuos leidimus) (Stakheyeva, 2022, p. 8).

Pirmiausia buvo nurodyta, jog klaidinančios informacijos pateikimas valdžios institucijoms, dėl kurios jos gali būti suklaidintos ir taip sudaryta galimybė suteikti išimtinę teisę, kuri įmonei nepriklauso arba priklauso, bet trumpesnę laikotarpį, yra veiksmai, neturintys nieko bendro su konkuravimu pranašumais (*AstraZeneca AB*, [EB], Nr. T-321/05, 355 ir 361 p.) Toks elgesys nesuderinamas su dominuojančią padėtį užimančiai įmonei tenkančia ypatinga atsakomybe nekludyti tikrai, neiškreiptai konkurencijai bendrojoje rinkoje (*NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin* [ET], Nr. 322/81, 57 p.)

Kaip nurodė ESTT, vien to, kad kai kurios valstybinės institucijos, atsakingos už PAL suteikimą atitinkamoje valstybėje, nebuvo suklaidintos arba aplinkybės, jog konkurentams pavyko pasiekti, kad šios pratęstos išimtinės teisės būtų panaikintos, yra nepakankamos teigti, kad klaidinanti informacija bet kuriuo atveju negalėjo duoti norimo antikonkurencinio rezultato (*AstraZeneca AB* [BT], Nr. T-321/05, 360 p.) Jeigu nustatoma, kad elgesys objektyviai gali riboti konkurenciją, jo piktnaudžiaujamas pobūdis negali priklausyti nuo nenumatytos trečiųjų asmenų reakcijos (*AstraZeneca AB* [BT], Nr. T-321/05, 360 p.)

⁶³ Išsamiau žr. Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras. Papildomos apsaugos liudijimai [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://vpb.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/isradimu-patentai/papildomos-apsaugos-liudijimai> [žiūrėta 2022-03-28].

⁶⁴ 2010-07-01 buvo pateiktas Bendrojo Teismo sprendimas byloje *AstraZeneca AB* Nr. T-321/05; 2012-12-06 ESTT sprendimas byloje *AstraZeneca AB* Nr. C-457/10 P.

Antra, buvo nurodyta, jog dominuojanti įmonė negali teisės aktuose nustatytais procedūromis naudotis taip, kad sukliudytų konkurentams patekti į rinką arba šį patekimą apsunkintų, jeigu tam nėra motyvu, susijusių su pranašumais konkuruojančios įmonės teisėtų interesų apsauga, arba objektyvaus pateisinimo (AstraZeneca AB, [ESTT], Nr. C-457/10 P, 132 p.)

Taigi, AstraZeneca piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi pažeidė tiek su patentų teisės įstatymais susijusias nuostatas (apgaulingas piktnaudžiavimas PAL procedūra), tiek konkurencijos teisės nuostatas, kadangi dėl piktnaudžiavimo intelektinės nuosavybės teisėmis uždarė atitinkamą rinką (Maggiolino, Montagnani, 2011, p. 22-23). Atitinkamai, intelektinės nuosavybės teisių įgijimas apgaule yra laikomas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, todėl ir tokiems veiksams yra taikomos ir ES konkurencijos teisėje numatytas sankcijos (Heinemann, 2018, p. 5).

Visgi, doktrinoje plačiai diskutuojama, ar, atsižvelgiant į intelektinės nuosavybės teisei būdingą registravimą, šioje vietoje yra vietos konkurencijos teisės nuostatoms ir, jei taip, tai kokia apimtimi (Heinemann, 2018, p. 2). Pavyzdžiui, JAV buvo pripažinta, jog patento, gauto ar pratęsto apgaulės būdu, vykdymas pažeidžia konkurencijos įstatymus, tačiau tai yra susiję tik su vėlesniu apgaulingo patento įgyvendinimu, o ne piktybiniu patento įgijimu ar pratęsimu (Heinemann, 2018, p. 2), todėl konkurencijos įstatymai taikomi tik patento, įgyto piktnaudžiaujant patentavimo procedūromis, įgyvendinimui.

ES konkurencijos teisė žengė toliau, nes buvo nuspręsta, kad klaidinantys pareiškimai patentų tarnybai patys savaime gali būti konkurencijos teisės pažeidimas SESV 102 str. atžvilgiu, todėl norint įrodyti piktnaudžiavimą, nereikia laukti, kol šios teisės bus įgyvendintos (AstraZeneca AB, [ESTT], Nr. C-457/10 P cituota Heinemann, 2018, p. 3) Taigi, iš esmės tokiems veiksams gali būti taikomos dvi teisės sistemos – tiek patentų teisė, tiek konkurencijos.

Tai, jog šios teisės sistemos gali būti taikomos vienu metu, iš esmės nurodo ir TRIPS sutarties 8 str. 2 d., kurioje nurodyta, jog tam, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui intelektinės nuosavybės teisėmis, gali būti reikalingos atitinkamos priemonės, o, atsižvelgiant į nagrinėjamą teismų praktiką, konkurencijos teisė dažnai pasitelkiama kaip tokia priemonė.

Pasisakant už lygiagretų konkurencijos teisės taikymą patentavimo procedūrų atvejais, dažniausiai nurodoma, jog vien intelektinės nuosavybės teisės egzistavimas, o ne tik vėlesnis naudojimas šiomis teisėmis, turi įtakos konkurencijai, kadangi konkurentų veiksmus riboja vien tai, kad įmonė turi išimtines teises, nes pagal viešosios teisės aktus jie privalo jų paisyti (AstraZeneca AB [EB], Nr. T-321/05, 362 p.) Tikima, jog dominuojanti įmonė elgsis sąžiningai patentų biurų atžvilgiu, nes intelektinės nuosavybės teisių suteikimas remiantis neteisinga arba klaidinančia informacija užkerta kelią konkurencijai be teisėto pagrindo (Heinemann, 2018, p. 16).

Plačios sampratos dėl piktnaudžiavimo reguliacinėmis procedūromis išaiškinimas kėlė klausimą, ar kiekvienas objektyviai netikslus pareiškimas patentavimo institucijai nuo šiol bus kvalifikuojamas kaip piktnaudžiavimas konkurencijos teisės prasme (Heinemann, 2018, p. 8). Pavyzdžiui, JAV tyčinis sukčiavimas siekiant gauti patentą yra pagrindas taikyti konkurencijos įstatymus, tačiau objektyvios (netyčinės) klaidos yra tinkama gynybos priemonė nuo kaltinimo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi (Heinemann, 2018, p. 8).

Visgi, ESTT nurodė, jog vien pateiktos patento paraiškos, kuri, tarkime, atmetama dėl to, kad neatitinka patentabilumo reikalavimų, nelemia atsakomybės pagal SESV 102 str. (AstraZeneca AB [ESTT], Nr. C-457/10, 99 p.) Tai, ar informacija, pateikta viešosios valdžios institucijoms siekiant neteisėtai įgyti išimtinių teisių, yra klaidinanti, reikia vertinti *in concreto*, ir šis vertinimas priklauso nuo konkrečių kiekvienos bylos aplinkybių (AstraZeneca AB [ESTT], Nr. C-457/10, 99 p.)

Tačiau manytina, jog pagrindinis klausimas, kuriuo grindžiama patentų teisės ir konkurencijos teisės sąsaja šiuo aspektu, yra tai, ar konkurencijos įstatymai gali uždrausti veiklą, kuri visgi yra suderinama su patentų teise ir neprieštaruja jos reglamentuojamoms procedūroms (Maggiolino, Montagnani, 2011, p. 22). Konkurencijos teisės aktais siekiama apsaugoti sąžiningą konkurenciją, o elgesys, atitinkantis išimtines teises ir neperžengiantis jų ribų, turėtų būti laikomas sąžiningu, skatinančiu inovacijas ir neprieštarujančiu konkurencijai. Visgi, kaip rodo ES teismų praktika dėl atsisakymo išduoti licenciją, ES institucijos tirdavo patentų savininkų elgesį, kuris atitinka intelektinės nuosavybės teises, tačiau, remiantis konkurencijos teisės požiūriu, blokuoja inovacijas (Maggiolino, Montagnani, 2011, p. 22). Todėl atitinkamai kyla klausimas, ar konkurencijos teisė daro ne per didelę intervenciją.

2021 m. kovo 4 d. Komisija pradėjo tyrimą prieš įmonę *Teva*, siekdama nustatyti, ar ji piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi dirbtinai pratęsdama savo vaisto patento galiojimą. Bus nagrinėjama, ar *Teva* strategiškai pateikė ir atšaukė atskirus patentus, taip vilkindama generinių vaistų patekimą į rinką siekdama riboti konkurenciją.

Pagrindinis skirtumas tarp nagrinėto *AstraZeneca* ir *Teva* tyrimo yra tas, kad *AstraZeneca* piktnaudžiavimas pasireiškė netinkamu patentų sistemos naudojimosi, kai tuo tarpu, bent kiek galima spręsti iš Komisijos pranešimo spaudai, *Teva* nepiktnaudžiavo patentavimo sistema ir jos elgesys pagal intelektinės nuosavybės taisyklės yra teisėtas. Atitinkamai, kyla klausimas, ar ir toks elgesys, nors ir neprieštaraujantis intelektinės nuosavybės teisėms, gali būti laikomas prieštaraujančiu konkurencijai. Todėl manytina, jog ši byla bus svarbi nustatanti ribas, kiek konkurencijos teisė gali skverbtis į intelektinę nuosavybę.

3. PATENTŲ TEISĖS IR KONKURENCIJOS TEISĖS SANKIRTOS SPRENDIMO BŪDAI IR TEORIJS

Iš esmės nagrinėtos bylos ir situacijos atsiremia į šiuo metu ES konkurencijos teisės politikoje įtvirtintą ekonominį požiūrį į intelektinės nuosavybės teises (Davis, 2018 cituota Grendelis, 2021, p. 115-116). Šį požiūrį sudaro ekonominio bendrumo prielaida, kuria remiantis teigiama, jog nėra konflikto tarp intelektinės nuosavybės teisės ir ES konkurencijos teisės, kadangi šios dvi teisės sistemos siekia to paties tikslo - inovacijų (Grendelis, 2021, p. 116).

Remiantis tuo, ES konkurencijos teisei suteikiamas pagrindas riboti intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimą tiek, kiek jis prieštarauja bendriems ES konkurencijos teisės ir patentų teisės ekonominiams tikslams arba nėra su jais susijęs (Grendelis, 2021, p. 118). Atitinkamai laikytina, jog tam tikra prasme konkurencijos teisė tampa antrąją intelektinės nuosavybės teisių reguliavimo pakopa, kurioje taikomas ekonominio poveikio vertinimo testas tiek, kiek intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas nepasireiškia konkurencijos apribojimu arba piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi (Grendelis, 2021, p. 118).

Visgi, intelektinės nuosavybės teisė, suteikdama išimtinės teises, turi ne tik teisingo ekonominio atlygio tikslą, bet ir išimtinių teisių apsaugos tikslą (Gitanjali, Gupta, 2011 iš Grendelis, 2021, p. 119), susijusį su nematerialiuoju intelektinės nuosavybės teisės objektu. Tikslas išsaugoti nematerialųjį objektą, tiesiogiai susijusį su inovacijų skatinimu, vis dar išlieka teisiniu intelektinės nuosavybės tikslu (Grendelis, 2021, p. 119).

Pati konkurencija siekia užtikrinti tiek statinę⁶⁵, tiek dinaminę⁶⁶ konkurenciją (Grendelis, 2021, p. 120). Visgi, antrojoje reguliavimo pakopoje, siekiant maksimaliai skatinti dinaminę konkurenciją, tai yra daroma statinės konkurencijos sąskaita, ir atvirkščiai, siekiant maksimaliai didinti statinę konkurenciją, tai daroma dinaminės konkurencijos sąskaita, todėl atitinkamai atsiranda inovacijų ir esamos konkurencijos priešprieša (Grendelis, 2021, p. 120).

Įtampą sukuria išimtinių teisių apsaugos tikslas, kuris nėra ekonominis bei kuris išimtinių teisių turėtojams priklauso tam tikra metafizine prasme (Grendelis, 2021, p. 120). Todėl atsiranda du ekonominiai požiūriai į intelektinės nuosavybės teises – J. Schumpeterio

⁶⁵ Statinė konkurencija apibūdina situaciją, kai įmonės konkuruoja dėl esamos produkcijos; įmonės tiekia beveik tobulus pakaitalus; tai lemia trumpalaikį kainų mažėjimą bei išlaidų mažinimą (Petit, Teece, 2021, p. 1170).

⁶⁶ Dinaminė konkurencija apibūdina situaciją, kai įmonės konkuruoja dėl būsimos produkcijos; įmonės naudoja ir kuria naujoves, kad pristatytų naujus produktus, procesus ir paslaugas (Petit, Teece, 2021, p. 1170).

dinaminės konkurencijos požiūris ir K. Arrow esamos veiksmingos konkurencijos apsaugos požiūris (Grendelis, 2021, p. 120).

J. Schumpeteris gynė monopoliją kaip naujovių šaltinį, nes monopolija suteikia stabilesnę platformą įsitraukti į mokslinius tyrimus ir plėtrą, o dominuojanti įmonė gali geriau išnaudoti masto ekonomiją išradimų srityje (Gilbert, 2006 iš Yasar, 2021, p. 17). Įmonėms reikia apsaugos nuo konkurencijos, kad jos prisiimtų riziką ir išlaidas (Yasar, 2021, p. 17). Be kita ko, didelės įmonės gali geriau nei mažos finansuoti didelius mokslinių tyrimų ir plėtros projektus (Baker, 2007, p. 578), todėl pažanga bus spartesnė monopolijos sąlygomis nei konkurencinio spaudimo sąlygomis (Yasar, 2021, p. 17).

Pagal J. Schumpeterio požiūrį, konkurencija rinkoje ir technologinės naujovės yra tarpusavyje ir dinamiškai įtakojamos vadinamajame inovacijų cikle, kadangi įmonės, kurios nėra dominuojančios rinkos žaidėjos, gali gauti monopolinį rinkos pelną dėl būsimų naujovių ir, priešingai, dominuojantis rinkos dalyvis gali prarasti savo monopolinę padėtį rinkoje dėl konkurento naujovių (Kwon, Marco, 2021, p. 2). Todėl esant monopolijoms, didesnei išimtinių teisių apsaugai ir galimybei susigrąžinti investicijas, inovacijų bus maksimaliai siekiama, o rinkoje pasireikš dinaminė konkurencija, kai kiti ūkio subjektai jaus paskatą neatsilikti (Grendelis, 2021, p. 120).

J. Schumpeterio tezės dažnai kontrastuojamos su K. Arrow išsakytomis mintimis. Jis teigė, kad konkurencingos rinkos ir spaudimas, o ne monopolijos, sudaro palankesnes sąlygas naujovėms (Yasar, 2021, p. 20). Anot K. Arrow, monopolistas nėra skatinamas diegti naujovių dėl to, kad jo gautas pelnas vėl būtų skirtas inovuoti, taip pat kadangi monopolinė įmonė ir taip turi didžiąją dalį verslo ir yra patenkinta *status quo*, jos paskatos inovuoti yra mažesnės (Yasar, 2021, p. 20) Priešingai, jei konkurentas būtų sugalvojęs tą pačią naujovę, jis uždirbtų daugiau, nes tikėtusi atimti didžiąją dalį verslo, kurią anksčiau vykdė monopolistas (Baker, 2007, p. 578). Atitinkamai daroma išvada, jog įmonė, kuri yra suinteresuota *status quo*, turi mažesnę paskatą kurti naujoves nei naujas rinkos dalyvis, kuris sutrikdo *status quo* (Yasar, 2021, p. 20).

Be kita ko, pagal šį požiūrį, ūkio subjektai diegia inovacijas ne dėl to, kad juos skatina esanti apsauga, bet dėl to, kad jie jaučia konkurencinį spaudimą (Grendelis, 2021, p. 121). Konkurencingas išradėjų atėjimas sukuria daugiau išradingos veiklos nei kelių projektų monopolinis išradėjas, nepaisant to, kad konkurencija išsklaido išradimų gražą keliams subjektams (Spulber, 2013, p. 1011). Esant konkurenciniam spaudimui, potencialūs

konkurentai žino, kad naujo produkto išradimas yra geriausia atėjimo į rinką strategija, todėl jie yra suinteresuoti siekti inovacijų ir skirti savo išteklius naujovėms (Anderman, 2011 iš Grendelis, 2021, p. 121).

Taip pat pabrėžiama, jog J. Schumpeteris neįvertino keliamos išimtinių teisių grėsmės dėl galimų inovacijų imitacijų ir statinės konkurencijos ribojimo (Grendelis, 2021, p. 121). Dėl šios priežasties ES konkurencijos teisės vykdoma intervencija intelektinės nuosavybės teisių turėtojams siekiama apsaugoti nuo tokių imitacijų ir apsaugoti konkurencinį spaudimą (Drexl, 2008 iš Grendelis, 2021, p. 121).

Kadangi ES laikomasi požiūrio, kad intelektinės nuosavybės teisės įgyvendinimas turi būti ribojamas tiek, kiek jis pasireiškia esamos veiksmingos konkurencijos apribojimu (Anderman, 2011 iš Grendelis, 2021, p. 121-122), o patentų suteikiamos teisės dažnai apibūdinamos kaip ekonominės paskatos ateities kūrybiškumui ir naujovėms (Husovec, 2019, p. 842), kurios gali pasireikšti ir statinės konkurencijos ribojimu, akivaizdu, jog kyla įtampa tarp siekio užtikrinti ir statinę, ir dinaminę konkurenciją.

Šioje vietoje galima išskirti keletą probleminių aspektų. Statinės konkurencijos apsaugos požiūrio esminė problema yra ta, jog didėja tikimybė padaryti I tipo klaidą (teisėtas elgesys pripažįstamas neteisėtu (Grendelis, 2021, p. 122). Pagal šį požiūrį, inovacijos ir išimtinės teisės ES rinkoje gali būti ribojamos tiek, kiek tai bus būtina užtikrinti esamos veiksmingos konkurencijos apsaugą, o dėl tokio požiūrio didėja tikimybė ne tik prarasti inovacijas, bet ir uždrausti elgesį, kuris pagal intelektinės nuosavybės teises gali būti teisėtas ir tiesiogiai skatinti inovacijas (Grendelis, 2021, p. 122).

Kita vertus, remiantis J. Schumpeterio dinaminės konkurencijos požiūriu, didėja tikimybė padaryti II tipo klaidą (neteisėtas elgesys yra pripažįstamas teisėtu) (Grendelis, 2021, p. 122). Šis požiūris nepadedą apsaugoti esamos veiksmingos konkurencijos rinkoje nuo vadinamųjų išimtinių teisių turėtojų imitacijų, kurie, prisidengdami išimtinių teisių apsauga, gali tik imituoti, jog siekia inovacijų, tačiau konkretus statinės konkurencijos apribojimas viršija tai, kas yra būtina pagal intelektinės nuosavybės teises arba iš viso nėra su jomis susijęs (Grendelis, 2021, p. 122).

Tam tikra prasme šią problemą bandoma spręsti pasitelkiant dinaminio veiksmingumo koncepciją, pagal kurią tiek INT, skatinanti įmones investuoti į naujų produktų ir procesų

kūrimą ar tobulinimą, tiek konkurencija, kurdama konkurencinį spaudimą, skatinam dinaminę ir atvirą konkurencingos rinkos ekonomiką (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 7-8 p.). Tačiau vėlgi, ir pagal šią koncepciją elgesys, kuris neteikia teigiamo poveikio inovacijoms, gali turėti neigiamą poveikį statinei konkurencijai, todėl yra pasitelkiamos konkurencijos taisyklės tam, jog nebūtų neigiamai paveikta esama konkurencija (Anderman, 2011 iš Grendelis, 2021, p. 124).

Atitinkamai neįvertinama, jog išimtinių teisių įgyvendinimas, nors ir gali pasireikšti esamos konkurencijos apribojimu, savaime nereiškia, jog taip yra tik imituojamos inovacijos (Grendelis, 2021, p. 124). Be kita ko, nėra pakankamai aišku, kaip atskirti tinkamą išimtinių teisių įgyvendinimą nuo imitavimo bei, atitinkamai, kada pagrįsta teigti, jog esamai konkurencijai egzistuoja neigiamas poveikis, kurio neatsveria dinaminei konkurencijai teikiamas teigiamas poveikis (Grendelis, 2021, p. 124).

Be kita ko, laikoma, jog statinis efektyvumas ne visada yra tinkama priemonė patentų byloms analizuoti. Kita vertus, dinaminis efektyvumas pripažįsta, kad, pavyzdžiui, monopolistinės pozicijos gali paskatinti investicijas ir naujoves ateityje (Chopra et al., 2022, p. 56-57). Ir vis dėlto, vargu, ar patentas yra monopolis (Chopra et al., 2022, p. 56-57). Reikalinga nepamiršti, jog ir kitiems leidžiama naudoti ar netgi patobulinti patentuotą produktą, tarkime licencijavimo susitarimais ar FRAND sąlygomis esminio patento atveju. Todėl laikytina, jog geriausiu atveju, patentas suteikia galimybę imti monopolinį pelną, tačiau tai nėra tikroji monopolija konkurencijos teisės prasme (Chopra et al., 2022, p. 56-57).

Akivaizdu, jog siekiant užtikrinti tiek statinę, tiek dinaminę konkurenciją kyla įtampa tarp išimtinių teisių suteikiamos apsaugos ir konkurencijos, o šiuo metu naudojamas statinės konkurencijos kriterijus gali taip pat mažinti paskatas kurti inovacijas. Todėl reikalinga ieškoti būdo, kaip suderinti ekonominius ir išimtinių teisių apsaugos tikslus, jog būtų skatinamos inovacijos, tačiau pernelyg griežtai neribojama nei konkurencija, nei INT teisės.

JAV, pavyzdžiui, yra taikoma protingumo taisyklės⁶⁷ kriterijus. Pagal jį konkurencijos institucijos ir teismai siekia balansuoti antikonkurencinį ir konkurenciją skatinantį poveikį bei vertina, ar konkurenciją skatinantys pagrindai galėjo būti pasiekti taikant mažiau konkurenciją ribojančias alternatyvas (OECD, 2019(b), p 8). Iš esmės pripažįstama, jog kai kurios INT

⁶⁷ *Angl. rule of reason.*

riboja statinę konkurenciją, tačiau tai yra objektyviai pateisinama tam, jog egzistuojanti INT sistema nebūtų itin apribojama ir inovacijos maksimaliai skatinamos ir, be kita ko, labiau koncentruojamasi į tai, koks bus poveikis dinaminei konkurencijai ateityje, nei į tai, kaip konkrečiu metu ribojama statinė konkurencija (Grendelis, 2021, p. 126).

Manytina, jog tokia balanso paieška yra sveikintina bei galėtų būti taikoma ir ES. Tačiau protingumo taisyklės taikymo perspektyvas ap sunkina neaiški pozicija dėl to, ar toks vertinimas turėtų būti atliekamas pagal SESV 101 str. 1 ar 3 d.⁶⁸ Gairėse nurodyta, jog konkurenciją skatinantis veiksmingumas turėtų būti vertinamas pagal SESV 101 str. 3 d. (Technologijų perdavimo susitarimų gairės, 9 p.) ir, nors pagal ankstesnę ESTT praktiką tam tikrais atvejais būdavo pasitelkiama protingumo taisyklė⁶⁹, tačiau pagal naujausią praktiką jos atsisakoma nurodant, jog, atsižvelgiant į konkurenciją skatinantį poveikį, siekiama įvertinti objektyvų atitinkamų veiksmų sunkumą, o ne išvengti veiksmų kvalifikavimo kaip konkurencijos ribojimo pagal SESV 101 ar 102 str. (Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18, 104 p.)

Atitinkamai, toks vertinimas yra kritikuotinas dėl to, nes iš esmės, nors atsižvelgiama į galimą atitinkamų vertinamų veiksmų naudą, tačiau tokie veiksmai vis tiek būtų traktuojami kaip pažeidžiantys konkurenciją⁷⁰, o toks požiūris nėra pagrįstas ir suderintas su intelektinės nuosavybės teisių apsauga (Grendelis, 2021, p. 126).

Įvertinus minėtus skirtingus ekonominius požiūrius, galima spręsti, kad inovacijas skatina išimtinių teisių apsauga, teisingas atlygis ir konkurencinis spaudimas. Tačiau inovacijos gali būti maksimaliai skatinamos ir be konkurencinio spaudimo, bet be išimtinių teisių apsaugos – ne (Grendelis, 2021, p. 129). Todėl vien tai, kad išimtinės teisės riboja statinę konkurenciją, tai savaime nereiškia, kad inovacijų nėra siekiama ir jos nėra skatinamos. Todėl siekiant išvengti šio konflikto, siūlytina atlikti poveikio vertinimą statinei ir dinaminei konkurencijai (Turner, 2015 iš Grendelis, 2021, p. 129).

Be kita ko, verta grįžti prie anksčiau magistro darbe aptartos INT teisių egzistavimo ir įgyvendinimo bei specifinio teisių dalyko doktrinų. Pagal nusistovėjusią teismų praktiką

⁶⁸ Kaip nagrinėta antroje darbo dalyje, tokios abejonės ir neaiškumas sukeltas ESTT sprendimo Generics (UK) Ltd. byloje.

⁶⁹ Žr. pavyzdžiui, Huawei Technologies Co. Ltd [ESTT], Nr. C-170/13, [2015-07-16]. ECLI:EU:C:2015:477.

⁷⁰ Kadangi iš esmės SESV 101 str. 3 d. taikoma tais atvejais, jei yra SESV 101 str. 1 d. pažeidimas (Gairės dėl SESV 101 straipsnio 3 dalies taikymo).

laikytina, jog pagrindinis patento tikslas, siekiant apdovanoti išradėją už jo pastangas, yra užtikrinti, kad patento savininkas turėtų išimtinę teisę naudoti išradimą tam, jog galėtų gaminti ir parduoti atitinkamus pramonės gaminius tiesiogiai arba suteikiant licencijas tretiesiems asmenims, be kita ko, suteikiant teisę prieštarauti dėl šių jo išimtinių teisių pažeidimo (Generalinės advokatės nuomonė byloje Nr. C-170/13, p. 277, ft. 34).

Todėl jei atitinkami veiksmai neviršija to, kas yra būtina naudojantis ir įgyvendinant patentų teisės suteikiamas išimtines teises, konkurencijos teisė neturėtų būti taikoma. Vien statinės konkurencijos ribojimas nereiškia, jog išimtinių teisių savininkų veiksmai yra prieštaraujantys konkurencijai.

Pasitelkus protingumo kriterijų, būtų galima išskirti situacijas, kai: (i) statinės konkurencijos ribojimas yra pateisinamas dėl dinaminės konkurencijos skatinimo ir teikiamos naudos, todėl tokiais atvejais konkurencijos įstatymai neturėtų būti taikomi; (ii) dinaminė konkurencija skatinama pasitelkus neproporcingas priemones statinės konkurencijos ribojimui, todėl tokiais atvejais, manytina, būtų tikslinga taikyti įsipareigojimus, kurie mažintų statinės konkurencijos ribojimus⁷¹; ar (iii) inovacijos apskritai yra tik imituojamos, kas iš esmės yra tik siekis riboti konkurenciją, todėl konkurencijos įstatymų taikymas yra pagrįstas.

Išties ES institucijų dėmesys į šią suderinamumo problemą ir vis didesnę INT reikšmę didėja. Pavyzdžiui, 2020 m. lapkričio mėn. buvo išleistas Komisijos komunikatas dėl intelektinės nuosavybės veiksmų plano ES ekonomikai gaivinti ir jos atsparumui didinti pabrėžiant, jog Europoje išduodamų patentų kokybė yra viena aukščiausių pasaulyje, todėl būtina plėtoti pranašumus inovacijų srityje stiprinant išimtines teises⁷².

Taip pat 2022 m. sausio 19 d. įsigaliojo Protokolas dėl Susitarimo dėl Bendrojo patentų teismo laikinojo taikymo, kuris, kartu su bendrojo galiojimo Europos patentu, sustiprins centralizuotą Europos patentų išdavimo sistemą, kuri, tikimasi, pradės veikti 2022 m. pabaigoje arba 2023 m. pradžioje. Taip bus suteikiama vieninga patentinė apsauga valstybėse narėse, prisijungusiose prie Bendrojo galiojimo patentų sistemos. Su šiais patentais susiję

⁷¹ Pavyzdžiui, įsipareigojama sudaryti ne uždaro, o atviro tipo išimtinę licenciją; įsipareigojama koreguoti sutarties nuostatas, kuriose numatytas atlygio mokėjimas už naudojimąsi patentu po jo galiojimo pabaigos numatant palankias sąlygas po tokio termino pabaigos licencijos gavėjui nutraukti sutartį ir atsidurti lygioje padėtyje su kitais konkurentais, kurie, tarkime, gali naudotis tam tikru patento objektu be atskirų licencinių sutarčių ir pan.

⁷² Europos Komisijos komunikatas. Viso ES inovacinio potencialo išnaudojimas. Intelektinės nuosavybės veiksmų planas ES ekonomikai gaivinti ir jos atsparumui didinti. Briuselis, 2020 11 25.

ginčai bus sprendžiami ne atskirų valstybių nacionaliniuose teismuose, bet viename specializuotame tarptautiniame teisme – Bendrame patentų teisme, todėl vieningas patentų ginčų sprendimas padės užtikrinti teisinį tikrumą, praktikos vieningumą ir mažins patentų bylinėjimosi išlaidas (Valstybinio patentų biuro informacija).

Lietuva taip pat yra prisijungusi prie Bendrojo patento sistemos, todėl pagal šią sistemą išduoti Europos patentai įsigalios ir Lietuvoje, o formuojama praktika bus aktuali ir išradėjams Lietuvoje.

IŠVADOS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra įtvirtinta intelektinės nuosavybės teisių ir sąžiningos konkurencijos apsauga. Tam tikrais atvejais tarp asmens teisių ir laisvių bei visuomenės interesų gali kilti konfliktas. Kadangi sąžininga konkurencija yra laikoma pagrindu užtikrinti asmens ir visuomenės interesų derinimą, privačios išimtinės intelektinės nuosavybės savininkų teisės gali būti ribojamos siekiant išspręsti minėtą konfliktą visuomenės interesų naudai.
2. Europos Sąjungos lygmeniu yra išplėtotą intelektinės nuosavybės teisių egzistavimo ir įgyvendinimo doktrina. Pagal ją Europos Sąjungos institucijos nereguliuoja intelektinės nuosavybės teisių suteikimo ir išimtinių teisių apimtį, tačiau gali reguliuoti jų įgyvendinimą. Todėl, nors patentų apsaugai taikoma valstybių nacionalinė teisė, naudojimuisi jais svarbu laikytis Europos Sąjungos sąžiningos konkurencijos taisyklių.
3. Nors laikytina, jog patentų teisė ir konkurencijos teisė siekia to paties tikslo – skatinti inovacijas, pastebėtina, jog šis tikslas siekiamas skirtingomis priemonėmis. Patentų teisei suteikiant laikiną monopoliją išimtinių teisių turėtojui ir skatinant dinaminę konkurenciją (ateityje), o konkurencijos teisei siekiant palaikyti atviras rinkas statinės konkurencijos naudai (dabartyje), atsiranda įtampa tarp dviejų skirtingų teisės sistemų.
4. Taikant konkurencijos teisės taisykles, išimtinių teisių įgyvendinimo atžvilgiu yra taikomas ekonominio poveikio vertinimo testas, todėl konkurencijos teisę galima laikyti antrąja intelektinės nuosavybės teisių reguliavimo pakopa. Visgi, pastebėta, jog analizuojant galimus konkurencijos pažeidimus, labiausiai siekiama apsaugoti statinę, o ne dinaminę konkurenciją, kas iš esmės lemia išradėjams suteikiamos išimtinių teisių apsaugos silpnėjimą.
5. Konkurencijos teisė, ribodama naudojimąsi išimtinėmis teisėmis ir siekdama skatinti inovacijas statinės konkurencijos atžvilgiu, gali pernelyg griežtai riboti inovacijas dinaminės konkurencijos atžvilgiu, o tai bendrai gali lemti inovacijų mažėjimą.
6. Nors vien patentų turėjimas ir įgyvendinimas negali būti laikomas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, netinkamas naudojimas išimtinėmis teisėmis, kuris peržengia atitinkamo konkretaus patentų taikymo sritį, laikomas prieštaraujančiu konkurencijos įstatymams.
7. Apgaulingų duomenų pateikimas patentavimo procedūros metu lemia tiek patentų, tiek konkurencijos teisės nuostatų pažeidimus. Visgi, šiuo metu yra neaišku, ar konkurencijos

įstatymai gali būti taikomi tais atvejais, kai ūkio subjekto veiksmai yra suderinami su patentų teisės reglamentuojamomis procedūromis. Atsižvelgiant į tai, jog Europos Sąjungos institucijos tiria išimtinių teisių savininkų elgesį ir tais atvejais, kai jų elgesys yra suderinamas su patentų teise, manytina, jog konkurencijos intervencija į patentavimo procedūras taip pat bus pateisinta, o tai gali lemti išimtinių teisių silpnėjimą.

8. Siekiant apsaugoti ir išradėjų išimtinės teises, ir konkurencijos teisę, siūlytina atlikti konkrečių tiriamų veikslių poveikio vertinimą statinei ir dinaminei konkurencijai. Pasitelkus protingumo kriterijų, būtų galima išskirti ir atskirai įvertinti situacijas, kada:
 - 8.1. statinės konkurencijos ribojimas yra pateisinamas dinaminės konkurencijos teikiamos naudos;
 - 8.2. dinaminė konkurencija riboja statinę konkurenciją neproporcingomis priemonėmis;
 - 8.3. inovacijos yra tik imituojamos ir nei statinė, nei dinaminė konkurencija nėra skatinamos.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). Valstybės žinios, 33-104;
2. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas (1994). Valstybės žinios, 8-120;
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios, 74-2262;
4. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (1999). Valstybės žinios, 30-856;
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinis aktas. Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje (2004). Valstybės žinios, 111-4123;

Europos Sąjungos norminiai teisės aktai, gairės ir komunikatai

6. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis (2002). Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2;
7. Europos Komisijos 2004 m. balandžio 27 d. komunikatas 2004/C 101/08 dėl SESV 101 straipsnio 3 dalies (EB sutarties ex 81 straipsnio 3 dalies) taikymo gairių. OJ C 101, 27.4.2004, p. 97–118;
8. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. reglamentas 1025/2012 dėl Europos standartizacijos. OJ L 316, 14.11.2012, p. 12–33;
9. 2012 m. spalio 26 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. C 326/47;
10. Europos Komisijos 2014 m. kovo 21 d. reglamentas 316/2014 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms. OJ L 93, 28.3.2014, p. 17–23;
11. Europos Komisijos 2014 m. kovo 28 d. komunikatas 2014/C 89/03 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo technologijų perdavimo susitarimams gairių. OJ C 89, 28.3.2014, p. 3–50;

Tarptautiniai norminiai teisės aktai

12. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (1883). Valstybės žinios, 1996-08-07, Nr. 75-1796;

13. Europos patentų išdavimo konvencija (Europos patentų konvencija) (1973). Valstybės žinios, 2004-10-05, N r. 147-5325;
14. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (1994). Oficialusis leidinys, L 336, 23/12/1994 p. 0214 – 0233;
15. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. 2016/C 202/02;

Teismų praktika

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika

16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1994 m. kovo 31 d. nutarimas;
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas;
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas;
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas;
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas;
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas;
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas;
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas;

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

24. *Établissements Consten S.à.R.L.*[ET], sujungtos bylos Nr. 56 ir 58-64, [1966-07-13]. ECLI:EU:C:1966:41;
25. Parke, Davis and Co. [EB], Nr. 24-67, [1968-02-29]. ECLI:EU:C:1968:11;
26. *Musik-Vertrieb membran GmbH* [ET], sujungtos bylos Nr. 55/80 ir Nr. 57/80, [1981-01-20]. ECLI:EU:C:1981:10;
27. *Merck & Co. Inc* [ET], Nr. 187/80, [1981-07-14] ECLI:EU:C:1981:180;
28. L.C. Nungesser KG [ET], Nr. 258/78, [1982-06-08]. ECLI:EU:C:1982:211;
29. Magill [ET], Nr. C-241/91 P ir Nr. 242/91 P, [1995-04-06]. ECLI:EU:C:1995:98;
30. *IMS Health* [ET], Nr. C-481/01, [2002-04-11]. ECLI:EU:C:2002:223;
31. Microsoft Corp. [ESTT], Nr. T-201/04, [2007-09-17]. ECLI:EU:T:2007:289;
32. AstraZeneca AB [EB], Nr. T-321/05, [2010-07-01], ECLI:EU:T:2010:266;
33. AstraZeneca AB [ESTT], Nr. C-457/10 P, [2012-12-06], ECLI:EU:C:2012:770;
34. Huawei Technologies Co. Ltd [ESTT], Nr. C-170/13, [2015-07-16]. ECLI:EU:C:2015:477;

35. Genentech Inc. [ESTT], Nr. C-567/14, [2016-07-07]. ECLI:EU:C:2016:526;
36. Unichem Laboratories Ltd. [EB], Nr. T-705/14, [2018-12-12]. ECLI:EU:T:2018:915;
37. Teva UK Ltd. [EB], Nr. T-679/14, [2018-12-12]. ECLI:EU:T:2018:919;
38. Generics (UK) Ltd, [ESTT], Nr. C-307/18, [2020-01-30]. ECLI:EU:C:2020:52;
39. Lundbeck Ltd. [ESTT], Nr. C-591/16 P, [2021-03-25]. ECLI:EU:C:2021:243;

Europos komisijos sprendimai

40. Euromos Komisijos sprendimas Motorola Nr. AT.39985 [2014-04-29];

Specialioji literatūra

41. Baker. J.B. (2007). Beyond Schumpeter vs. Arrow: How Antitrust Fosters Innovation. *Antitrust Law Journal*, Vol. 74 [interaktyvus]. Prieiga per internetą (SSRN): https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=962261 [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
42. Bakhoun. M. (2022). Intellectual Property Rights (IPRs), Competition Law and Excessive Pricing of Medicines. Iš Correa C.M. ir Hilty R. M. (2022). *Access to Medicines and Vaccines. Implementing Flexibilities Under Intellectual Property Law* [interaktyvus]. Prieiga per internet: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-83114-1> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
43. Birštonas R. *et al.* (2010). *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras.
44. Bruzzone G. ir Capozzi S. (2019). Collaborative Standardisation and SEP Licensing: A EU Policy Perspective. Iš: Muscolo G. ir Tavassi M. (ed.) (2019). *The Interplay Between Competition Law and Intellectual Property. An International Perspective*. Olandija, Kluwer Law International B.V., p. 3-23;
45. Carlos M. Correa and Reto M. Hilty. (2022). *Access to Medicines and Vaccines. Implementing Flexibilities Under Intellectual Property Law* [interaktyvus]. Springer. Prieiga per internetą <https://doi.org/10.1007/978-3-030-83114-1> [žiūrėta 2022 m. kovo 29 d.];
46. Chopra S. *et al.* (2022) *The Relevance of Standardization in a Future Competitive India and the Role of Policy Makers, Antitrust Authorities and Courts to Promote it*. Iš: Bharadwaj A., Devaiah H.V., Gupta I. (ed.) (2022). *Multi-dimensional approaches Towards New Technology. Insights on Innovation, Patens and Competition*

- [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-1232-8> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
47. Dumont B. ir Holmes P. (2002) The Scope Of Intellectual Property Rights and their Interface with Competition Law and Policy: Divergent Paths to the Same Goal? Economics of Innovation and New Technology, 11:2, 149-162 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/10438590210901> [žiūrėta 2022 m. kovo 27 d.];
 48. Grendelis. P. (2021), ES konkurencijos teisės ekonominio požiūrio į intelektinės nuosavybės teisės problemos. Jurisprudencija, 28(1), p. 114-132 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/6615> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
 49. Gurgula O. (2020). Strategic Patenting by Pharmaceutical Companies – Should Competition Law Intervene? [interaktyvus]. Springer. Prieiga per internetą <https://doi.org/10.1007/s40319-020-00985-0> [žiūrėta 2022 m. kovo 29 d.];
 50. Gubby H. 2020. Is the Patent System a Barrier to Inclusive Prosperity? The Biomedical Perspective [interaktyvus]. Global Policy Volume 11. Issue 1. Prieiga per internetą <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1758-5899.12730> [žiūrėta 2022 m. kovo 29 d.];
 51. Heinemann, A. (2018). Abusive Filing of IP Rights. [interaktyvus]. University of Zurich. Prieiga per internetą (SSRN): https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3251209 [žiūrėta 2022 m. kovo 27 d.];
 52. Hovenkamp E. (2015). A Broader Look at Patent Royalties and Antitrust [interaktyvus]. University of Southern California School of Law. Prieiga per internetą (SSRN): https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2657243 [žiūrėta 2022 m. kovo 27 d.];
 53. Husovec M. The Essence of Intellectual Property Rights Under Article 17(2) of the EU Charter. German Law Journal, 2019, 20, p. 840–863 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1017/glj.2019.65> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
 54. Ibáñez Colomo I.P. (2020). The legal status of pay-for-delay agreements in EU competition law: Generics (Paroxetine) [interaktyvus]. 57 Common Market Law Review .Prieiga per internetą (SSRN): <https://ssrn.com/abstract=3693746> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];

55. Yasar, Ayse Gizem. (2021). Re-examining Schumpeter's Legacy: Creative Destruction as Competition. [interaktyvus]. Prieiga per internetą (SSRN): https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3886109 [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
56. Kūris E. (2005). Ūkinės veiklos laisvė, sąžininga konkurencija ir bendra tautos gerovė (Konstitucijos 46 straipsnio jurisprudencinis komentaras) [interaktyvus], Jurisprudencija. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3129> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
57. Kwon, S., ir Marco, A. (2021) Can antitrust law enforcement spur innovation? Antitrust regulation of patent consolidation and its impact on follow-on innovations [interaktyvus]. Research Policy, 50(9). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104295> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
58. Lianos I. (2006). Competition Law and Intellectual Property Rights: Is the Property Rights' Approach Right? Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Volume 8, p. 153 – 186 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: DOI: <https://doi.org/10.5235/152888712802731160> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
59. Maggolino M. ir Montagnani M.L. (2011). AstraZeneca's Abuse of IPR-Related Procedures - A Hypothesis of Antitrust Offence, Abuse of Rights, and IPR Misuse. World Competition: Law and Economics Review [interaktyvus]. Prieiga per internetą (SSRN): https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2298576 [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
60. Mizaras V. (2009). Autorių teisė. II tomas Monografija. Vilnius: Justitia.
61. Narmiq M.M.S. (2018). Refusal to License Intellectual Property Rights as an Abuse of Dominance under EU Competition Law: What is the Best Solution for Legal Certainty from a Rule of Law Perspective? [interaktyvus]. University of Central Lancashire. Prieiga per internetą: <http://clock.uclan.ac.uk/30865/1/30865%20Narmiq%20Marwa%20Final%20e-Thesis%20%28Master%20Copy%29%20Vol%201.pdf> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
62. Nicita A. ir Corda G. (2019). The „New Madison“ v. the „Old Europe“ Doctrine“ On Re-balancing Competition Policy Towards SEPs. Iš: Muscolo G. ir Tavassi M. (ed.) (2019). The Interplay Between Competition Law and Intellectual Property. An International Perspective. Olandija, Kluwer Law International B.V, p. 49-61;

63. Pajarskas Š. (2014). Konkurencijos teisė Lietuvoje: sprendimai ir bylos. Klaipėda: Druka;
64. Parinetto A. P. (2021). Generics (paroxetine), or the new unbearable lightness of patents in competition law [interaktyvus]. European Competition Journal, Volume 17. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17441056.2021.1916212> [žiūrėta 2022 m. kovo 29 d.];
65. Petit N. Ir Teece D.J. (2021). Innovating Big Tech firms and competition policy: favoring dynamic over static competition. Industrial and Corporate Change, Volume 30, Issue 5, p. 1168–1198 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/icc/article/30/5/1168/6363708> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
66. Sila Öcalan Özel, Pénin J. (2016). Exclusive or open? An economic analysis of university intellectual property patenting and licensing strategies [interaktyvus]. Journal of Innovation Economics and Management, 3. Prieiga per internetą: <https://www.cairn.info/revue-journal-of-innovation-economics-2016-3-page-133.htm> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
67. Spulber D.F. (2013). How Do Competitive Pressures Affect Incentives to Innovate When There Is a Market for Inventions? Journal of Political Economy, Vol. 121, No. 6 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/674134?seq=1> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
68. Stakheyeva H. (2022) Intellectual Property and Competition Law: Understanding the Interplay. Iš: Bharadwaj A., Devaiah H.V., Gupta I. (ed.) (2022). Multi-dimensional approaches Towards New Technology. Insights on Innovation, Patens and Competition [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-1232-8> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
69. Zevgolis N.E. (2022) Intellectual Property and Competition Law: Understanding the Interplay. Iš: Bharadwaj A., Devaiah H.V., Gupta I. (ed.) (2022). Multi-dimensional approaches Towards New Technology. Insights on Innovation, Patens and Competition [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-1232-8> [žiūrėta 2022 m. kovo 29 d.];
70. Whish R. ir Bailey D. (2021) Competition Law. Tenth Edition. Oxford University Press.

Kiti šaltiniai

71. Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law (2013). Copyright, Competition and Development [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.wipo.int/export/sites/www/ip-competition/en/studies/copyright_competition_development.pdf [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
72. 2014 m. balandžio 29 d. Europos komisijos pranešimas spaudai dėl įsipareigojimų, susijusių su standartiniais esminiais patentais [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_14_490 [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
73. 2014 m. Europos komisijos konkurencijos politikos santrauka. Standarto esminiai patentai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.concurrences.com/IMG/pdf/sep_-_ec.pdf?47200/a801d5a9a81ffbe360ef9209aea46da1037fe267 [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
74. OECD. (2019a). Licensing of IP rights and competition law – Summaries of contributions. DAF/COMP/WD(2019)62 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WD\(2019\)62&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WD(2019)62&docLanguage=En) [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
75. OECD. (2019b). Licensing of IP rights and competition law – Note by the United States. DAF/COMP/WD(2019)58 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ftc.gov/system/files/attachments/us-submissions-oecd-2010-present-other-international-competition-fora/ip_licensing_us-oecd.pdf [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
76. European Patentų tarnyba (2020). Patent Index. Statistics at glance [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/8960BF9632AE9662C12586960035F86B/\\$FILE/Patent_Index_2020_statistics_at_a_glance_en.pdf](https://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/8960BF9632AE9662C12586960035F86B/$FILE/Patent_Index_2020_statistics_at_a_glance_en.pdf) [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
77. Generalinės advokatės Kokott nuomonė byloje Generics (UK) Ltd. [ESTT], Nr. C-307/18, [2020-01-22]. ECLI:EU:C:2020:28;
78. Europos Komisijos 2020 m. lapkričio 25 d. komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui dėl viso ES

- inovacinio potencialo išnaudojimo. Intelektinės nuosavybės veiksmų planas ES ekonomikai gaivinti ir jos atsparumui didinti. COM/2020/760;
79. 2021 m. sausio 24 d. Standartinių esminių patentų licencijavimo ir vertinimo ekspertų grupės diskusija dėl SEP [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45217> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
 80. 2021 m. kovo 4 d. Europos komisijos pranešimas spaudai apie pradėtą tyrimą dėl antikonkurencinio piktnaudžiavimo patentų procedūromis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1022 [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
 81. 2021 m. gruodžio 9 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pranešimas spaudai dėl TRIPS taikymo COVID vakcinoms atsisakymo [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/news/trips-waiver-end-deadlock-covid-vaccine-patents-workers-group-statement> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
 82. Vinje T., Chance C. (2021). The Intellectual Property and Antitrust Review: European Union [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://thelawreviews.co.uk/title/the-intellectual-property-and-antitrust-review/european-union#footnote-092-backlink> [žiūrėta 2022 m. kovo 28 d.];
 83. Teisė.pro. EK pristatė naują standartizacijos strategiją [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/about/submissions> [žiūrėta 2022-03-29].

SANTRAUKA

Patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirta

Paulina Ambrasaitė

Magistro darbe analizuojama patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos tema, nagrinėjant tiek reikšmingus teisės aktus, mokslininkų padarytas išvadas doktrinoje, tiek teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus. Šių dviejų teisės sistemų sankirtą pirmiausia siekiama atskleisti per Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatas bei šių nuostatų aiškinimo aktualią teismų praktiką. Vertinant patentų teisės ir konkurencijos teisės tikslus, aiškinamasi, kokiomis priemonėmis jų yra siekiama bei kaip šios pasitelktos priemonės koreliuoja tarpusavyje.

Darbe analizuojami konkurencijos teisės nuostatų taikymo pagrindai išradėjų išimtinių intelektualinės nuosavybės teisių įgyvendinimo atvejams bei kaip tai gali turėti įtakos būsimų inovacijų skatinimui ir kūrimui. Konkrečių atvejų analizė leidžia formuoti nuomonę ir daryti išvadas, susijusias su konkurencijos teisės intervencijos į patentų teisę sąlygomis, ribomis ir problematika. Nagrinėjant skirtingų autorių padarytas išvadas doktrinoje, siekiama pateikti visapusišką konkrečios situacijos bei patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos problematikos įvertinimą.

Taip pat, siekiant atskleisti dinaminį požiūrį į šių teisės sistemų sankirtą, analizuojami skirtingi požiūriai ir teorijos į galimus šios sankirtos sprendimo būdus. Be kita ko, siekiant išsamiau aptarti patentų teisės ir konkurencijos teisės sankirtos problematiką, atskleidžiami šių požiūrių pagrindiniai trūkumai ir privalumai. Tai aptarus, pasiūlomas galimas alternatyvus šių teisės sistemos sankirtos sprendimo būdas.

SUMMARY
Intersection of Patent Law and Competition Law

Paulina Ambrasaitė

This master's thesis analyzes the topic of the intersection of patent law and competition law, examining the significant legal acts, the conclusions made by scientists in the doctrine, and the interpretations provided in the case law. The intersection of these two legal systems is primarily revealed through the provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania and the Treaty on the Functioning of the European Union and the relevant case law on the interpretation of these provisions. When assessing the objectives of patent law and competition law, it is clarified what means are used to achieve them and how these means are correlated with each other.

The thesis analyzes the basis for the application of competition law provisions to the implementation of inventors' exclusive intellectual property rights and how this may affect the promotion and development of future innovations. The analysis of specific cases allows to form an opinion and draw conclusions regarding the conditions, limits and issues of competition law intervention to patent law. Analyzing the conclusions made by different authors in the doctrine, a comprehensive assessment of the specific situation and the intersection of patent law and competition law is provided.

Additionally, in order to address a dynamic approach to the intersection of these legal systems, different approaches and theories to the solution of this intersection is analyzed. After discussing this, a possible alternative solution to the intersection of patent law and competition law is proposed.